

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 476 del 2/5 al 14/5 de 2019 2,5 €

Menors no acompanyades: acollida en precari

Educadores, integradores i treballadors socials denuncien unes deficients condicions laborals que dificulten l'atenció educativa de les menors migrants no acompanyades que arriben a casa nostra

pàg. 4-11

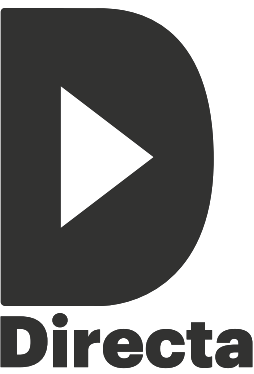
/ JOAN ALTURO

**Suplement del Fòrum Social Mundial
de les Economies Transformadores**

Vuit pàgines amb avançament informatiu
i entrevistes sobre la cita que tindrà lloc
el maig de 2020 a Barcelona

periodisme cooperatiu per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
C. Riego, 37, baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?

- A fons**
Grup d'investigació
- Miralls**
Gemma Garcia
- Cruïlla**
Laia Mas i Guille Larios
- Impressions**
Laia Alsina, Ekaitz Garate i Xavier Puig
- Roda el món**
Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas
- Expressions**
Misael Alerm i Carla Mallol
- La indirecta**
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
- Fotografia**
Víctor Serri
- Il·lustració**
Ricardo Hermida i Lluís Ràfols
- Correcció**
Èlia Olivan
- Edició**
Jesús Rodríguez
- Disseny gràfic i compaginació**
Pau Fabregat
- Projecte gràfic**
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
- Coordinació web**
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
- Coordinació País Valencià**
Ester Fayos
- Audiovisuals**
Sònia Calvó i Estel·la Marcos
- Administració i subscripcions**
Ester Mora
- Difusió**
Estel·la Marcos
- Publicitat i distribució**
Paula Rodríguez
- Gestió web**
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: JOAN ALTURO

La Directa enguany ha rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del seu pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Acollida en precari
Les treballadores del sector de l'educació social a Catalunya denuncien les condicions de precarietat -laboral i material- del sistema d'acollida de menors no acompanyades. Un reportatge de Víctor González Clota. Fotografies de Mar López Zapata i Victor Serri, i infografia de Milvietnams.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Xavier Antich
Gemma Garcia conversa amb el filòsof sobre la dimensió pràctica d'aquesta branca del coneixement, vinculada a l'ètica i la política. Des d'Òmnium Cultural pretén ajudar a fer que tothom "pensi" una mica millor. Amb fotografies de Victor Serri.

IMPRESSIONS

16-18

Menjadors escolars
Nani Moré i Núria Casajuana parlen sobre la gestió d'aquest servei públic. Amb il·lustració de Ribes Cooked.

Mites plastificats
Article de Jordi Enèriz Paredes i il·lustració de Ruth Molas.

CRUÏLLA

19-21

La mel de la vida
Pau Beltrán ens endinsa en el món de l'apicultura. Enfront del despoblament dels ruscus i del descens de la producció, noves iniciatives reivindiquen els beneficis múltiples de cultivar mel ecològica. Amb fotografies de Lucas Guerra.

RODA EL MÓN

22-26

Migrar passant per Mèxic
Nicolas Lupo radiografia les rutes migratòries al país asteca, que han causat almenys 3.861 morts des de 2014.

L'Orquestra Simfònica de l'Iraq
Sara Manisera ens apropa a la històrica banda. Fotografia d'Arianna Pagani.

Netanyahu, rei d'Israel
L'anàlisi de Tom Grossman.

EXPRESSIONS

27-31

Història del moviment grafiter
La història del grafit bascula entre la lliure expressió i les multes, entre la rebel·lia de comunitats dissidents i les galeries d'art institucionalitzades. Un reportatge de Neus Molina.

Quaranta escuts
El relat d'Ivet Eroles. Amb il·lustració de Manuel Clavero.

INDIRECTA

32

Entrevista a Bressol Indignades
Mariana Cantero conversa amb Georgina Rius, Ana Maria Martínez, Lorena Marco i Eva Jansà. Denuncien una estructura piramidal dels equips de direcció de les escoles i l'externalització de serveis que "haurien de ser públics". Fotografia de Victor Serri.

Més que mil paraules

VALENTINO PETRELLI | Partisanes italianes al carrer Brera de Milà el 25 d'abril de 1945, dia en què la Resistència Partisana –amb 300.000 membres, 35.000 dels quals dones– van donar per controlades totes les ciutats del nord d'Itàlia ocupades pel nazisme. El 28 d'abril van capturar i matar el dictador feixista Benito Mussolini al municipi Giulino di Mezzegra, per després traslladar-lo a Milà i penjar-lo dels peus des del sostre d'una benzinera, davant de la multitud.

Comunitat Directacoop

Les sòcies treballadores ja som mileuristes

Jesús Rodríguez | @albertmartnez

El procés de cooperativització de la DIRECTA tenia, entre altres fites, l'objectiu de dignificar les condicions laborals de les persones que conformen l'equip de treball del mitjà de comunicació. En l'antiga etapa com a associació, les feines no eren retribuïdes i això degenerava en conseqüències d'insostenibilitat humana i professional del nostre dia a dia. Al llarg dels tres últims anys hem anat creixent en nombre de subscripcions i ingressos a través de publicitat, les nostres principals fonts de finançament que han fet possible pagar les nòmines de les cooperativistes.

El primer any el sou era de 800 euros, i aquest 2019 hem fet el salt als 1.000 euros (dotze pagues). Podem afirmar que les deu sòcies de treball de la DIRECTA ja som mileuristes. Som les encarregades de les àrees d'administració, distribució, difusió, disseny, fotografia, edició i les quatre responsables de coordinació web. No és per llançar coets, tenint en compte el cost de la vida i els preus

del lloguer, però sortim de l'extrema precarietat i podem millorar la nostra implicació i la qualitat de la feina. Les altres dues companyes, l'alliberada del nucli del País Valencià i la correctora, haurien de ser les properes a incorporar-se com a sòcies de treball.

Però la DIRECTA no seria possible sense la tasca voluntària de redacció, coordinació, fotografia, disseny, audiovisuals i il·lustració, de les persones que trepitgen carrer i aporten els continguts que us arriben a través de la pantalla o el paper. En els últims anys, aquestes tasques voluntàries les hem anat transformant en retribuïdes en el cas dels suplementos, que financem gràcies a les aportacions d'entitats. A més, el nou web millora la visibilitat i el reconeixement de tothom qui aporta el seu temps i esforç a la DIRECTA, amb perfils propis per a totes i cadascuna de les autoritats. Passes constants en la dignificació de la feina dins d'un projecte on volem aconseguir que la remuneració i l'activisme sumin.

L'espina

Concentració
a la plaça de
Sant Jaume de
Barcelona
/ VÍCTOR SERRI

Entre passadissos i rebedors hi ha quatre cadires i una pissarra. Un grup de joves escolta l'educadora mentre imparteix una classe de català. Avui toquen els participis. Una mampara de fusta fa de paret. Al fons de la sala s'allarga un nou corredor amb habitacions a banda i banda, algunes d'elles compartides entre set persones. Donant la volta a la mateixa planta, un menjador s'organitza com una aula amb diferents activitats a la vegada. Totes les veus es barregen. A la primera taula, un grup; a la segona, el següent, i així successivament. Cada un d'ells amb una treballadora del centre. Improvisació i adaptació en uns espais poc adequats i una feina mancada de recursos.

En aquest cas, més de cent joves no acompanyades estan convivint des de fa mesos en un centre que estava pensat per ser provisional, on com a màxim les joves migrades s'hi haurien d'estar quinze dies, el que s'anomena un centre d'emergència. L'edifici és un hotel ubicat al Baix Llobregat que ha estat ocupat parcialment per la cooperativa EDUVIC, una de les moltes empreses que gestionen l'atenció a la infància i l'adolescència que el Departament d'Afers Socials de la Generalitat de Catalunya ha externalitzat. Per tant, són les mateixes empreses les que confeccionen unes plantilles de treballadores del sector social que han augmentat de forma exponencial els últims anys. Segons dades de la Direcció General d'Atenció a la

Infància i l'Adolescència (DGAIA), hi ha 2.829 places per a joves no acompanyades distribuïdes en 190 centres arreu de Catalunya. Tenint en compte que la normativa que estableix la Generalitat és que hi ha d'haver sis persones de l'equip educatiu i tècnic per cada deu persones dins dels espais, a Catalunya hi hauria d'haver gairebé 1.700 educadores, integradores o treballadores socials en centres d'emergència i acollida. La dada real, però, no consta en cap font oficial; precisament com a conseqüència del gran nombre d'empreses subcontractades.

L'increment de les plantilles ha estat meteòric des del juny de 2017 fins a l'actualitat, període en què s'han obert 168 centres exclusius per al jovent etiquetat com a menor no acompanyat. La majoria de les educadores i treballadores socials són joves acabades d'arribar al món laboral. De forma improvisada han hagut d'adaptar la seva formació teòrica a una pràctica que es veu desbordada per la realitat dels centres on treballen. Amb l'arribada de més de 6.000 migrants menors d'edat no acompanyades els últims cinc anys, han vist com les eines i condicions que necessiten per implementar els seus projectes educatius no són suficients. La situació, que ha estat catalogada d'emergència social per part de les institucions, ha precaritzat un sector social que es veu mancat de recursos econòmics, educatius i formatius. Aquesta conjuntura ha posat en entredit la viabilitat, però sobretot la

NOUvingudes EN **CONDICIONS** **PRECÀRIES**

L'externalització a mans privades dels serveis socials que gestionen la creixent arribada de menors migrants empitjora l'atenció educativa i dificulta el contacte entre les persones nouvingudes i el territori

Víctor González Clota | @VictorGClota

Segons la normativa d'acollida, en l'àmbit hi hauria d'haver 1.700 educadores, integradores o treballadores socials

Amb l'arribada de 6.000 menors no acompanyades, les eines i condicions educatives no són suficients

idoneïtat, de la feina i del projecte educatiu que es fa als nous espais, ja que són les educadores les qui batallen dia a dia a través de l'atenció directa per oferir una acollida digna a joves menors d'edat que han marxat dels seus països per buscar un futur que els doni, com a mínim, les mateixes oportunitats que a la resta.

Un treball des de la trinxera

Al llarg de 2018 van arribar a Catalunya gairebé 3.700 joves no acompanyades, un increment de més del 140% respecte de l'any anterior. "Moltes d'elles venen coneixent la realitat del moment; saben que aniran a parar a un centre d'acollida", afirma Marta Puig. És treballadora social en un centre d'acollida del Baix Camp, on desenvolupa les tasques de gestió i tramitació de tota la documentació pertinent perquè les joves tinguin una situació regularitzada i legal, tal com demanen les administracions públiques. Puig es va incorporar a la plantilla l'estiu de 2018, i és la primera experiència laboral que té com a treballadora en un centre d'aquestes característiques. Primer va fer funcions d'atenció directa, és a dir, d'educadora. Des del seu coneixement, afirma que la feina que duen a terme està totalment marcada per "la força que tingui l'equip educatiu, és a dir, que tingui la voluntat de fer coses i sigui molt actiu, perquè molts cops els recursos han de sortir de la mateixa educadora".

La feina de les educadores als centres està focalitzada en l'acompanyament des de diversos àmbits, començant per la primera trobada -en la qual es pregunta pels interessos, aficions i projectes que tenen al cap- fins a les assessories i gestions perquè puguin accedir a un pis tutelat quan compleixin la majoria d'edat. Tenint en compte les diferents realitats de cada una d'elles, el dia a dia consisteix a preparar activitats educatives i d'oci que tinguin com a objectiu final el que anomenen una educació per a la inclusió. Una funció que Marta Puig considera que té moltes barreres, ja des de la mateixa concepció dels espais on treballen: "Els centres d'acollida no són espais pensats per quedar-t'hi molt de temps. Potser per estar-se aquí entre tres i sis mesos, durant els quals pots aplicar recursos com per exemple l'escolarització, però la realitat és que les joves poden estar-s'hi deu mesos i que la seva situació legal no els permeti avançar dins el sistema d'acollida".

Des de 2015 les arribades de jovent no acompanyat a Catalunya han augmentat un 304%. La majoria ho fan des del Magreb, sobretot del Marroc, i de països subsaharians. Emprenen un camí en mans de màfies transfrontereres que té com a destí final Catalunya i, en bona mesura, Barcelona. Al País Valencià, segons dades de Save The Children, entre el 2014 i el 2017 les arribades van augmentar en un 174%. Se'n van comptabilitzar 296, una xifra rècord. »

» En Carlos -que vol preservar l'anonimat i empra un nom fictici- porta més de set anys treballant en pisos d'acollida a Barcelona i diu, amb certa ràbia, que "la pràctica d'una educadora s'ha convertit en un treball molt desagraït on, per la manca d'espais adequats i personal suficient, la base de la seva activitat consisteix a fer feines de contenció, molt més pràctiques i lluny de la teoria apresada a la universitat". Per la seva vessant d'activista social ha vist com era vetat en diferents empreses del sector, per això prefereix no revelar la seva identitat. Des d'una mirada molt crítica amb la situació actual, entén l'educació social com "un projecte d'acompanyament i d'emancipació no només social i econòmica, sinó també política". "Imagina't un centre amb 30 o 40 joves convivint dia rere dia, compartint habitació, espais comunitaris i d'oci al llarg de mesos. El mateix centre prioritza l'eix de la convivència al de l'educació perquè amb les eines que tenim és quasi l'únic que podem fer", destaca.

"La situació ha donat visibilitat a la manca de previsió d'organismes com la DGAIA", afirma Delio Muvuma en referència a una institució que a través d'una gestió externa manté la tutela legal del jovent menor d'edat. Muvuma és integrador social en un centre de Santa Coloma de Gramenet, i veu com "per falta d'una voluntat real per treballar en favor d'una acollida en positiu, la funció de les educadores s'està convertint en exercir la contenció dins els centres, i s'està derivant cap a l'assistencialisme". Com a membre de la plataforma Sector Social Combatiu -plataforma que aglutina sindicalistes de la CGT, la CNT i la COS-, defineix la seva feina com un acompanyament diari en el qual allò primordial és assegurar un clima de pau i convivència, per així després poder crear programes d'activitats socioeducatives participatives als centres. Unes voluntats que, segons explica, "acaben en frustració per falta de personal i eines tant educatives com materials per desenvolupar-les".

Davant l'entrada constant de nou jovent als espais, "la improvisació i l'aprenentatge del que havíem de fer dia a dia ha estat la norma general", recorda Marta Puig, que quan reflexiona sobre la realitat del seu equip de treball assegura: "Nosaltres fem una feina de trinxera, no per problemàtica o perillosa, sinó perquè diàriament fem un volum de feina d'atenció directa molt gran amb cada cop menys recursos".

Serveis socials externalitzats

"No pot ser que tractem menors com si fossin mercaderies i els etiquetem amb un valor", assenyala Fouad Aouaj, educador social i membre de la plataforma Sector Social Combatiu. Avui en dia, un 62% de tot el sector social està externalitzat, segons l'últim Informe de l'Estat de l'Educació Social a Catalunya, de l'any 2017. Aquesta tendència ha anat en augment i, segons Aouaj, això demostra que "hi ha una categorització dels menors com un subjecte del qual treure benefici".

Davant l'augment de les arribades de joves no acompanyades a Catalunya, la DGAIA va seguir un procés d'adjudicació de la gestió dels nous centres a entitats socials, fundacions, cooperatives i empreses del tercer sector amb les quals tenia convenis signats anteriorment i inclús va anar a buscar-ne d'altres per cobrir les necessi-

tats del moment. És a dir, que ha delegat tot el procés d'acollida a tercers.

Segons Soa Noirault, que comparteix espai al Sector Social Combatiu amb Fouad Aouaj, "hi ha un negoci que s'està fent i on es reparteixen uns diners públics. No hi ha hagut licitacions públiques ni concursos públics; s'ha fet tot a dit". Treballa en l'atenció a persones migrants i refugiades a Barcelona, i assegura que amb el pretext de l'emergència social declarada s'ha aprofundit en l'externalització d'uns serveis socials que, a parer seu, haurien de ser gestionats per institucions públiques. Aouaj, igual que Noirault, parla "d'un sistema amb una mirada de base racista, encara

"Cal entendre que no es poden donar de cop i volta a persones d'un

Lamiaie Abassi i Abid Moussa, joves migrants que van arribar a Catalunya, expliquen la seva relació amb les educadores i l'experiència de

V. G. C. | @VictorGCclota

"Tot el que he après, tant allò bo com dolent, ho he après de les educadores als centres on he estat."

Ho diu Lamiae Abassi. Actualment té vint anys i dels tretze als divuit va viure en un centre d'acollida a Barcelona, tota la seva adolescència. Al seu costat parla Abid Moussa, en aquest cas major d'edat amb 21 anys i que va arribar a Catalunya amb pastera l'estiu de 2018. Viu en un pis d'acollida a Santa Perpètua de Mogoda. Formen part de l'associació Exmenas, constituïda per trencar prejudicis i donar veu a joves que han passat pel sistema d'acollida a Catalunya, demostrant així que són més que l'acrònim amb el qual se'ls ha etiquetat.

Des de l'experiència, veuen la feina de les educadores i les treballadores socials com una peça bàsica que assegurui el benestar continuat als centres, ja siguin d'emergència, d'acollida o pisos tutelats. Una situació que segons Lamiae Abassi s'ha de garantir amb recursos i eines, ja que descriu situacions on "joves amb molt talent i aficions, com estudiar, esports o altres, veuen que no tenen accés a tot això per falta de diners als centres".

Abid Moussa
i Lamiae Abassi
/ MAR LÓPEZ ZAPATA

Des de l'entitat Sector Social Combatiu parlen d'un sistema amb una mirada "de base racista"

en imposar normes a cultura diferent”

ar a Catalunya sense acompanyant ens
e viure als centres d'acollida

A la vegada, Abassi recorda la monotonia del dia a dia dels centres, els horaris i les normes, que segons ella “et fan sentir com un robot”. Sobre això, apunta que “és important entendre que no es poden imposar normes de cop i volta a persones d’una cultura diferent i, si no les compleixen, castigar-les”. Una falta de comprensió que relaciona amb “actituds racistes que de vegades, i sense voler, tenim dins nostre, inclús dins meu”.

Per la seva banda, Moussa, que actualment està aprenent català i castellà i rep l’ajuda de la seva companya, confirma la dificultat d’adaptar-se de sobte a un sistema de normes i horaris que fins fa pocs mesos li era desconegut. A la vegada, Moussa recorda que a ell, com a major d’edat, se li fa feixuc seguir uns horaris tan estrictes que, a més a més, afirma que el limiten. Abassi i Moussa no esperen que una educadora digui que les comprèn i s’hi acostia dient que també ho han passat malament en algun moment de la seva vida, “perquè

realment no en tenen ni idea del que hem passat, i tampoc és feina seva”.

Abassi, que va passar cinc anys en centres d’acollida, repassa anècdotes i recorda que la majoria d’educadores amb les quals ha conviscut l’han ajudat en tots els sentits, teixint una confiança especial

Abassi detalla que la majoria d’educadores amb les quals ha conviscut l’han ajudat en tots els sentits, teixint una relació de confiança

i exercint un acompanyament durant el qual no li han amagat res. De fet, recorda que “al final acabes tenint alguna educadora més de confiança que la resta, algú amb qui ho comparteixes quasi tot”. Una situació que ressalta com a agradable i que beneficia el col·lectiu, però avisa que “ho hem de vigilar tant elles com nosaltres, ja que hem de saber separar aquesta barrera sentimen-

tal quan toca assumir el paper d’educadora i tutelada”.

Com a visió general i conclusió, tant Moussa com Abassi diuen que “una educadora és i ha de seguir sent una referent”, però sempre recordant que malgrat els errors que puguin cometre, han de tenir eines per poder treballar i aconseguir l’estabilitat necessària per a les joves. ●

que sigui de forma inconscient, ja que no és normal que quan parlem de joves no acompanyades es destinin menys recursos en serveis socials públics que a joves del país en altres centres de la DGAIA”. En Carlos, com a treballador en pisos d’acollida ubicats a la ciutat de Barcelona, posa l’exemple següent: “Segurament cap polític posaria els seus fills en mans d’una empresa privada per gestionar la seva infància i adolescència”.

El mecanisme pel qual una entitat externa als Serveis Socials de la Generalitat acaba gestionant el dia a dia de joves no acompanyades funciona sempre igual. Les menors migrades són identificades pels cossos policials als carrers, normalment

La Fiscalia de Menors s’encarrega de determinar l’edat exacta i fer la derivació cap a un camí legal o un altre

durant els primers dies de la seva arribada. Com a possibles menors d’edat, se les posa en mans de la Fiscalia de Menors perquè en determini l’edat exacta i així fer la derivació cap a un camí legal o un altre. Mentre es duu a terme el procés, la persona en qüestió passa a ser atesa per la DGAIA, però immediatament és acollida per una empresa en un dels anomenats centres d’emergència. Són espais que estan pensats per ser transitoris mentre es determina l’edat de la jove, però per la manca de previsió i inversió de les administracions no permet descongestionar el sistema, i a la pràctica es converteixen en centres d’acollida. Poden ser albergs de la Xanascot, cases de colònies, »

» edificis privats i inclús hotels; tots ells llogats o comprats per cada una de les entitats o empreses que han rebut l'autorització per gestionar l'acollida de les joves.

Un cop es confirma la minoria d'edat als centres d'emergència, la DGAIA mou la menor a un centre d'acollida que, de nou, pot canviar molt en la seva tipologia i grandària. En aquest pas, la jove ja inicia un camí que l'ha de portar cap a l'escolarització i la regularització de la seva situació legal al territori. I és en aquest moment quan es considera que la tutela legal l'assumeix la DGAIA, però sempre de manera indirecta, ja que són les empreses amb les quals signa els convenis les que efectuen la guarda, és a dir, la gestió, de tot el procés de tutorització. El projecte educatiu dels centres depèn de qui el gestiona; per tant, ens podem trobar amb visions, actituds i objectius diferents depenent de la casa d'acollida. Al final del recorregut, i ja amb la majoria d'edat, les joves no acompanyades podran optar a pisos d'acollida que, en molts casos, sí que són de gestió pública, a diferència de la resta de les etapes del periple.

Marta Puig, que treballa a la Costa Daurada, explica un exemple de la improvisació en la implantació de tot el sistema i la incertesa amb què tre-

El projecte educatiu dels centres depèn de qui els gestiona; podem trobar visions, actituds i objectius diferents

El 77% de les plantilles està format per dones, però els homes ocupen més càrrecs directius

ballen: “Nosaltres vam començar en un alberg on érem un equip d'educadores per aproximadament vint joves. L'espai era compartit amb altres entitats amb què la DGAIA havia signat acords i, a la vegada, amb públic general que venia al centre. Socioeducativament no és la millor situació que et pots trobar”. Comenta, a més a més, “que la feina d'educadora en aquells moments consistia a tenir una bona convivència al centre; no teníem gaire més capacitat”. “Passats uns mesos se'ns va dir des de la DGAIA que havíem de canviar de lloc perquè, literalment, havia de venir una altra entitat amb més joves i que així s'aprofitaria millor l'espai, ja que nosaltres érem menys i no era prou rendible. Vam buscar un nou alberg, amb tot el que això suposa per les adolescents quan ja s'han fet casa seva en un lloc, encara que fos molt provisional i poc adequat”. I continua: “Finalment l'entitat

per la qual treballa va decidir buscar un bloc de pisos de lloguer, que és on estem ara, però sempre havent-ho de fer per pròpia iniciativa i sense ajuda de la DGAIA”.

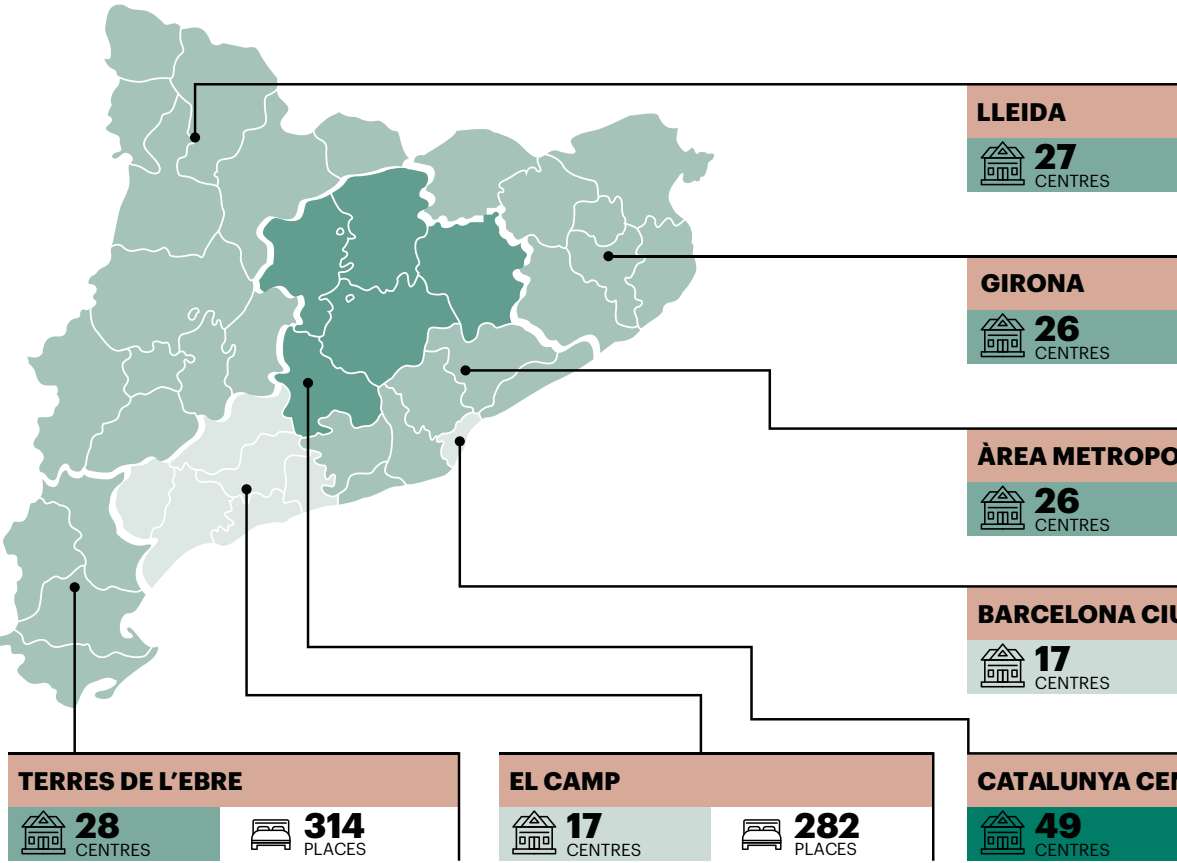
Més feina i més precària
Com afirma Fouad Aouaj, “el problema no és l'arribada de les joves, sinó com es gestiona”. De la mà del discurs de l'emergència social ha anat lligat el de l'esforç i la gran voluntat del sector per poder acollir dins el sistema totes les migrades menors d'edat que arribin. Però emparant-se en el discurs de l'excepcionalitat “no es pot aprofitar per seguir devaluant la feina de les educadores”, conclou Aouaj.

Les dades de l'Informe de l'Estat de l'Educació Social a Catalunya 2017 mostren que un 77% de les plantilles està format per dones, amb una majo-

ria de professionals que porten entre 11 i 20 anys al sector, però on els homes, malgrat ser minoria, segueixen ocupant més càrrecs directius que les dones; això sumat a l'escletxa salarial que és favorable als homes en un 18%. Les noves incorporacions al món laboral del sector social en els últims dos anys hauran transformat, sobretot, l'antiguitat de les plantilles, però els patrons de desigualtat entre homes i dones es mantenen.

A més, s'han donat una sèrie de circumstàncies que han empitjorat les condicions laborals de les treballadores. En primer lloc, les educadores han hagut d'assumir tasques que no els corresponen, com el control de la seguretat dels centres i la contenció, assegura Delio Muvuma. Aquest fet, sumat a unes plantilles que, per molt que s'ajustin als convenis marcats, resulten insuficients, fa que l'apartat socioeducatiu no tingui la importància que hauria de tenir en la feina

DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DELS CENTRES D'ACOLLIDA PER A MENORS NO ACOMPANYADES

*+160 places d'Itinerari de Protecció Individualitzat (IPI) repartides pel territori no específiques per a menors no acompanyades però actualment ocu-

DISTRIBUCIÓ PER GÈNERES EN EL SECTOR DE L'EDUCACIÓ SOCIAL

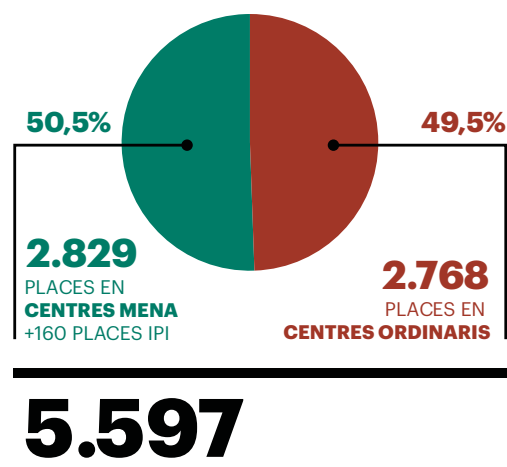

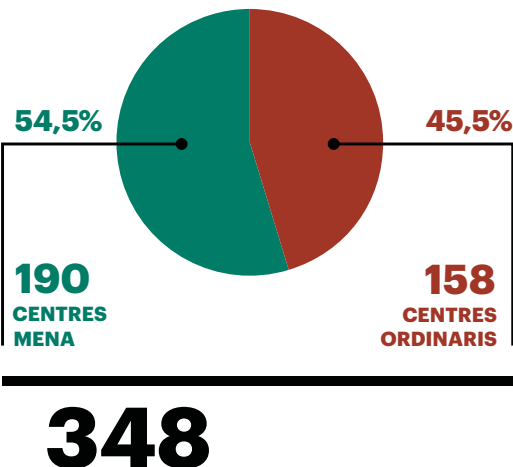
	418
	PLACES
	275
	PLACES
	320
	PLACES
	225
	PLACES
	835
	PLACES

upades per elles

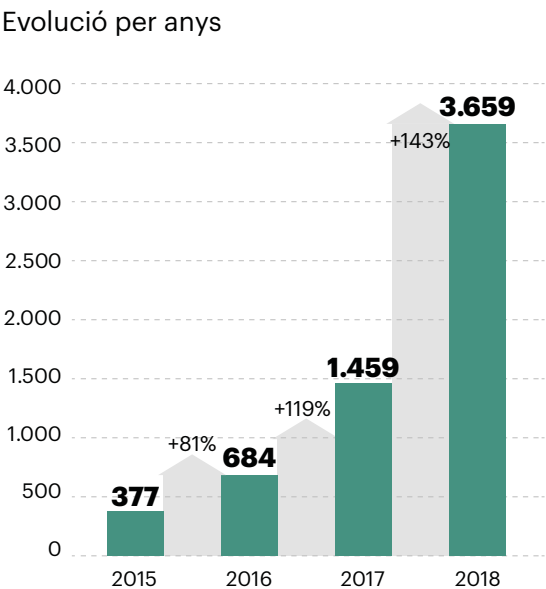
TOTAL DE PLACES DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ

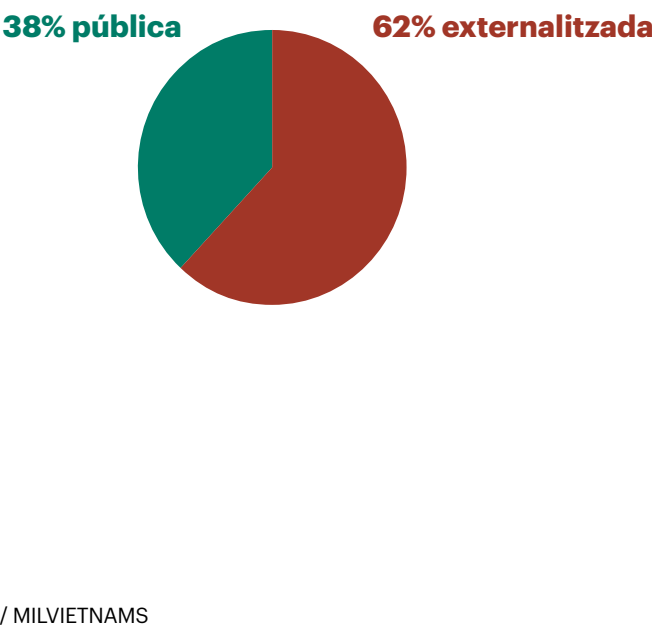
TOTAL DE CENTRES DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ

ARRIBADES A CATALUNYA DE MENORS NO ACOMPANYADES

GESTIÓ DELS SERVEIS SOCIALS

Algunes educadores denuncien que han de fer tasques que no els pertocquen, com la seguretat i la contenció

A més, destaquen la importància de posar fi a les diferències salarials dins les plantilles dels centres

diària. En segon lloc, cal recordar que la majoria de les 37,5 hores setmanals –en el cas de les jornades completes– són destinades a l’atenció directa amb les joves, “una feina que desgasta molt i que necessita no només un augment de les plantilles, sinó també d’espais adequats per a les treballadores del centre per poder descansar i conversar per poder millorar les atencions diàries”, segons Noirault. Més feina, més directa i més intensa. Aquesta combinació porta que les educadores no tinguin temps per incorporar noves eines per millorar els acompanyaments, segons asseguruen. Per tant, el concepte de l’educació per a la inclusió “no resulta ni real ni efectiu als centres tant d’emergència com d’acollida”.

Reivindicacions laborals
Algunes de les millores en la nova negociació pel conveni d’acció social que reclamen des de Sector

Social Combatiu són un plus per treball nocturn, un plus de perillositat, un plus afegit pels dies festius i una equiparació final dels convenis privats amb els del sector públic. A més, destaquen la importància de posar fi a les diferències salarials dins les plantilles dels centres i, sobretot, no traspasar les competències de les educadores i contractar gent realment formada per exercir la feina.
Tot això sumat a una demanda de més temps no laboral per seguir formant-se en matèries que, reconeixen, són encara poc tractades al llarg de tota l’educació formal, com l’antiracisme o la visió i la mirada de gènere dins els espais, tots ells destinats a nois. Kostas Gordounis –educador social i membre de la CGT–, Marta Puig o Delio Muvuma han treballat conceptes com la discriminació i el racisme arran dels atacs als centres d’acollida de Castelldefels i Canet de Mar. Consideren que »

» el contacte amb referents externs que poguessin visitar els centres o els acompanyaments especialitzats en oferir un apoderament més polític i social ajudarien a l'emancipació del jovent racialitzat. La seva reclusió dins dels centres ha dificultat un contacte directe i total amb una societat que, com afirma Fouad Aouaj, “és racista constantment, encara que molts cops sense saber-ho, des de les directores dels centres fins a les educadores, seguint rols de discriminació que portem incorporats des de sempre”.

Transició cap a la plena ciutadania

“L'altre dia xerrava amb el director del meu centre i els dos vam arribar a una conclusió bastant preocupant: els centres d'acollida no haurien d'existir”. L'educadora Marta Puig expressa d'aquesta manera la seva reflexió sobre què significa treballar en un centre d'acollida. No és l'única que pensa així. Algunes educadores aposten per parlar de plena ciutadania en comptes d'inclusió.

Viure en una casa de colònies amb desenes de joves que comparteixen, en molts casos, una llengua, una cultura i unes normes. Anar a l'escola per aprendre i normalitzar la situació lingüística, però amb la barreira que un cop tornes a casa ja no et relaciones amb persones del país d'acollida. I així dos o tres anys, depenent dels que et faltin per arribar a la majoria d'edat. “El sistema no està pensat per tenir una migració en positiu, una acollida en positiu, sinó que enfoca la mirada en la inclusió a través de l'assimilació”, afirma Fouad Aouaj. De la mateixa manera, Soa Noirault recorda que “les administracions el que miren primer és la llei d'estrangeria i no les necessitats socials i educatives de les joves. El que es fa amb elles és apartar-les. En general, s'aparca la seva vida en llocs tancats sense teixir aliances amb els seus entorns”.

“La inclusió fa referència a formar part d'una societat d'acollida amb els mateixos privilegis que la resta, però tal com està organitzat el sistema actualment no és possible”, diu Noirault. Segons ella, les joves no acompanyades que arriben a Catalunya haurien de seguir tot el procés que segueixen la resta de joves que han nascut aquí i que són ateses per Serveis Socials. És a dir, que les seves tuteles i la seva gestió han de ser assumides per les entitats públiques i que els centres d'acollida han de passar a ser centres residencials d'acció educativa (CRAE) on hi hagi persones de diferents orígens i realitats.

Al final, les educadores i les treballadores socials que han arribat al món laboral els últims mesos o que ja porten anys dedicant-s'hi, han hagut d'assumir tota una sèrie de càrregues que els han apartat de la seva feina final que és, com diu Aouaj, “aconseguir que tothom tingui els mateixos privilegis que els altres”. En un context de retrocés laboral condicionat per l'externalització dels serveis, el sector social comença a visibilitzar les contradiccions del dia a dia. I ho vol fer amb propostes, apostant i demandant eines per tenir unes professionals més cuidades, més capaces, amb una visió més plural i amb més espai per dedicar a la transició cap a la plena ciutadania de les joves tutelades. ●

Què és la DGAIA?

La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) és un organisme que depèn del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya. Les seves funcions es focalitzen en el desenvolupament personal d'infants i adolescents en risc d'exclusió social. Treballen en diferents àmbits, des de qüestions d'orfandat fins a violències o problemàtiques de salut mental. Actualment supervisa 5.597 places de protecció, de les quals un 54% són ocupades per menors no acompanyades. De la DGAIA depèn la seva tutoria legal i és la responsable final del seu projecte

educatiu i social. Tot i així, i seguint la tendència dels últims anys, externalitza bona part de la gestió de la tutela a entitats de l'anomenat tercer sector, les quals efectuen la guarda de la tutela. Algunes de les entitats són cooperatives –com EDUVIC o Suara– i d'altres fundacions –com Diagrama, Intress o Fundació Servei Solidari. Totes elles són les encarregades de la gestió dels espais, als centres d'emergència i d'acollida, i les activitats que s'hi duen a terme segons convenis signats amb la DGAIA. No s'han fet licitacions públiques ni concursos públics, i no s'han fet públiques les xifres econòmiques dels acords.

Manifestació en resposta a les agressions xenòfobes a Castelldefels i Canet / VÍCTOR SERRI

D'esquerra a dreta: Delio, Kostas i Fouad, membres de Sector Social Combatiu / MAR LÓPEZ ZAPATA

El laberint legal

L'arribada de les joves a Catalunya és el final del camí físic, però en comença un altre de legal. La possibilitat d'aconseguir una certa estabilitat depèn, en bona mesura, de l'èxit en la tramitació de tota una sèrie de documents que li donaran cobertura legal. Malauradament, sense papers queden excloses del sistema. Quan una jove migrada arriba, el més usual és que Mossos d'Esquadra, que sovint la troba al carrer, la porti a la Fiscalia de Menors. Un cop allà se la trasllada als anomenats centres d'emergència, gestionats per una entitat privada i des d'on es fan les primeres proves per determinar si la jove és menor d'edat o no. No es fa cap prova biomèdica. Normalment s'utilitza

l'anomenada *prova del canell*, on l'equip mèdic fa un estudi ossi per determinar-ne l'edat. En cas que sigui considerada menor d'edat, serà enviada a un centre d'acollida. A partir d'aquí comença el laberint legal per assumir la guarda i aconseguir una sèrie de documents que permetin a les joves arrelar-se al territori. Primer de tot, les treballadores socials dels centres prenen el relleu i assumeixen totes les gestions. Cal contactar amb les famílies del país d'origen de les joves i obtenir algun document d'identitat del país o passaport. En cas que no el tinguin, s'haurà de fer el document necessari al país de la família de la jove i enviar-lo. Sense la prova documental de qui és el menor i l'inici de

les gestions amb el consolat corresponent, abans no es podia aconseguir tutela. Actualment, i amb el desbordament del sistema, ja s'assumeix la guarda com a mesura provisional, encara que s'estigui en aquest procés. El següent pas és demanar l'obtenció del passaport i, quan arriba, el permís de residència que necessitaran les joves per quedar-se al país. L'última part, en teoria, és la que podria tardar més, uns tres mesos, però ja des de l'inici es van endarrerint els terminis i les treballadores socials poden estar més de vuit mesos fent tot aquest procés. Al final, i com resumeix Fouad Aouraj, "es té com a mirada general, referència i prioritat la llei d'estrangeria".

#GOTrentilitzable

X UN MÓN + SOSTENIBLE

ecofestes
Solucions ecològiques per a esdeveniments

informació
93 837 15 48
www.ecofestes.cat

 Compra'l
personalitza'l!

 Lloga'l
Got genèric de 30 i 50 cl

 Renta'l
Servei ràpid i eficaç

Gestió integral
x grans esdeveniments!!

Sèneca deia que hi ha matèries que no són valuoses perquè puguin encomanar la virtut, sinó perquè preparen l'ànima per rebre-la. I una d'aquestes és la filosofia, que per Xavier Antich no és deslligable de la dimensió pràctica, vinculada a l'ètica i la política. Per això, a més de donar classes a la universitat de Girona, Antich ens ha deixat entre les mans llibres com *El rostre de l'altre* (Tres i Quatre, 1993) i *La voluntat de comprendre* (Arcàdia, 2016), i va portar a les pantalles de televisió el programa *Amb filosofia*, al Canal 33. Des de finals de 2017 forma part de la junta d'Òmnium Cultural, on assegura que no va aterrar per fer "vacances de filosofia", sinó precisament per contribuir a aportar una certa claredat i ajudar a fer que tothom "pensi" una mica millor.

Continua el llarg judici contra l'1-O en el qual s'acusa líders socials i polítics de rebel·lió, un delictes que requereix violència. Quines implicacions té igualar una mobilització pacífica a una rebel·lió? És la gran perversió. L'acusació de fons és haver fet un referèndum, però com que no és delictes, tota l'estratègia del judici està muntada per aconseguir condemnar el fet, buscant aquelles altres coses que poden ser manipulades per ser convertides en delictes: les manifestacions i les concentracions absolutament pacífiques i la resistència a la policia l'1-O. Jordi Sànchez i Jordi Cuixart estan sent jutjats estrictament per cridar a concentrar-se. Per tant, si hi ha sentència condemnatòria, el que es considerarà rebel·lió serà justament la concentració pacífica.

Inevitablement, amb conseqüències sobre el dret a protesta. La traducció és un efecte por? L'efecte por és immediat. No és una batalla que hagin guanyat, però està clar que durant el judici molta gent s'ha fet enrere. Per exemple, Neus Lloberas, de l'Associació de Municipis per la Independència, va declarar que els ajuntaments no van tenir res a veure amb el referèndum. Els actes on van participar totes les entitats municipalistes són públics i notoris, no clandestins. Els efectes de la por comencen aquí, amb tota la gent que està testificant i no està directament acusada, cosa que fa alarmar més perquè es veuen els efectes dels tentacles de la por més enllà d'aquells que legítimament podrien tenir-ne perquè es juguen anys de la seva vida. Si es té una mínima consciència política, aquest

fet neguiteja molt. Precisament el que es busca és que gent que va participar de forma molt activa en esdeveniments que no són delictius, davant de la por a reconèixer-ho i acabar inculpada, se'n desentengui. Per sort, també hi ha qui no està disposat a negar que va fer el que va fer, encara que calgui pagar el cost de reconèixer-ho. Però cal admetre, d'altra banda, que hi ha molta gent que, depèn de com vagi, en una altra ocasió s'ho pensarà, de participar.

Has parlat de la moral de les paraules i de com el seu ús pot arribar a ser sistemàticament pervers. Al judici, el relat dels testimonis policials ha estat pràcticament idèntic i en la majoria dels casos contradiu els fets recollits en imatges. Vivim en un context polític on les paraules substitueixen els fets?

Estem veient que les paraules utilitzades suposadament per descriure els fets són interpretacions que acaben substituint la realitat dels fets. Fins i tot l'acte autoritari del president del tribunal que prohibeix contrastar les paraules dites sobre els fets amb els vídeos és una forma molt perillosa de deixar que les paraules quedin allí flotant. Hi ha la intenció de capgirar-ho tot, molt característic del totalitarisme: acabar convertint la víctima en botxí, cosa que legitima que acabi sent víctima. Em quedo estupefacte quan parlen de "mirades d'odi" i ningú pregunta: em pot descriure què és una mirada d'odi? Crec que s'estan utilitzant moltes paraules de manera una mica podrida. N'hi ha 40 o 50 que es van reiterant, i això, pels observadors internacionals, és un in-

Xavier Antich,

filòsof

“L'Estat continua tenint la força a Catalunya però ja no té el poder”

Text: Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega
Fotografia: Victor Serri | @ittos_

dici que hi ha un acord en repetir les mateixes expressions. Aquesta constel·lació de paraules va creant una mena de núvol i descriu un clima pràcticament d'escenari bèl·lic.

En l'actual conflicte polític, hi ha un risc de deshumanització de l'altre?

La deshumanització afecta en primera instància els que estan sent objecte de la política repressiva. Hi ha una certa demonització que pretén instal·lar la idea de conspiradors contra l'Estat, de colpistes o fugats; unes descripcions que es relacionen amb tipificacions delictives. Però també es produeix una mica a la inversa. Quan s'avaluen en conjunt els posicionaments que s'han fet des d'aquí en favor de la independència, la República i l'exercici dels drets, es poden identificar alguns discursos, com a mínim, poc curosos. Hi ha coses contra les quals em revolto, com igualar l'Estat espanyol a una dictadura, quan no ho és. Si pensem en termes hiperbòlics, no podem entendre res. O com parlar d'"espanyols" en genèric, quan hi ha de tot, els que peguen i els que ara mateix s'autoinculpen en defensa dels processats. Cal anar amb molta cura perquè aquestes generalitzacions no acabin no només demonitzant, sinó essencialitzant la diferència, de manera que no hi hagi manera d'establir ponts ni arribar a acords amb tots els que estan en altres posicions. Subratllo, però, que en un dels casos es tracta de gent que podria estar més d'una dècada a la presó. En tot cas, hem de defugir aquesta lògica de guerra que t'obliga a parlar amb el mateix llenguatge dels que t'acusen a tu.

Les xarxes socials sembla que encara accelerin aquesta lògica de guerra. El silenci, agafar la distància justa i preservar el matís són indispensables per protegir-nos de la simplificació, de la ceguesa i la generalització?

És imprescindible el matís, aquell que reclamava Albert Camus el 1943 a *Cartes a un amic alemany* en condicions molt més dures que les nostres. Les xarxes són un espai de soroll, d'indistinció, poc procliu al raonament i molt ràpid, però també és cert que no és només un problema de les xarxes. Vivim en temps accelerats en tots els àmbits de la nostra vida. El que prima és enfrontar de forma exagerada les posicions, en comptes de trobar punts de contacte. Tot passa molt de pressa i tenim informació en directe que de seguida queda obsoleta. A tots se'ns demana prendre partit contínuament, però no hem de renunciar al matís ni deixar-nos arrossegar pel vertigen dels fets. Cal temps per al pensament. La reflexió necessita una calma que actualment no està marcant el ritme de les nostres vides.

Com ens hem de protegir de la simplificació i de la generalització?

Jo tinc com a bandera gairebé sagrada un lema de Gramsci, que va acabar adoptant el seu diari *L'Ordine Nuovo*, fins a l'extrem que en cada publicació apareixien els tres eslògans. Per mi, continuen sent encara ara els tres imperatius polítics indefugibles. El primer és: "Instruïu-vos, perquè necessitem tota la nostra intel·ligència". La primera forma de precaució és aquesta instrucció que ja no és com al segle passat, sinó que és col·lectiva.

“ ”

Cal anar amb molta cura perquè les generalitzacions sobre els espanyols no essencialitzin la diferència

Se'ns demana prendre partit, però no hem de renunciar al matís ni deixar-nos arrossegar pels fets

Hi ha una necessitat imperiosa de mobilitzar la intel·ligència, que, si no s'utilitza, si no s'activa o si no se l'obliga a donar raons, es rovella. I Gramsci afegia: “Mobilitzeu-vos, perquè necessitem tot el nostre entusiasme” i “organitzeu-vos, perquè necessitem tota la nostra força”.

Durant el darrer any i mig hem viscut moments intensos de mobilitzacions i alhora un elevat nivell de repressió. Com definiríes el que va succeir l'1-O? Va escenificar-se el poder contra la força?

L'1 d'octubre és una manifestació de poder, l'única manifestació de poder col·lectiu que hem estat capaços de fer. I encara diria més, és l'única acció política pròpiament dita que hem estat capaços de fer en els darrers anys. Crea una cosa nova que abans no existia, no és únicament reactiu. Foucault ja ens va ensenyar que el poder no és una cosa que es pugui identificar amb el que qualifiquem de llocs de poder: el govern, l'exèrcit, els jutges... El poder, deia Hannah Arendt, només apareix allí on els humans es reuneixen amb el propòsit de realitzar alguna cosa en comú, i desapareixerà quan, per la raó que sigui, es dispersin o se separin. La paradoxa és que l'1 d'octubre va ser possible per una acumulació de poder, al meu entendre insòlita a Catalunya durant tota l'edat moderna, que com a mínim es remunta a dotze o catorze anys enrere. En contra de la temptació de totemitzar l'1-O, aquell dia va ser el resultat molt llargament gestat, durant anys, per multitud de col·lectius que treballaven en l'òrbita de produir alguna cosa.

I què ha passat amb aquest poder?

Mai no havíem acumulat tant poder com el que es va concentrar l'octubre 2017, però mai el poder acumulat s'havia vist tan laminat per la repressió. Es dona la sensació paradoxal de tenir tant i de no tenir res. Feta la lectura any i mig després, no costa d'entendre que el poder continua sent-

hi, que la capacitat de tornar a produir alguna cosa encara hi és. Si ho posem en relació amb la força, no és difícil pensar que l'Estat continua tenint la força a Catalunya però ja no té el poder. La força és diferent del poder perquè no necessita l'autoorganització creativa, sinó que s'identifica amb els instruments de violència institucional: l'exèrcit, la policia, els bancs, les empreses de l'Ibex o els jutges. Això és el que de manera més precisa pot definir, al meu entendre, la situació en què ens trobem. Tenim un poder desarmat, malmès, que necessita retrobar-se, reorganitzar-se, redefinir estratègies i objectius, però que no ha estat substituït pel poder de l'Estat. A mi m'agrada molt l'eslògan de Gramsci perquè, quan diu que necessitem tota la nostra força, no diu cap ximpleria: el poder ja es té, ja es tenia en les mobilitzacions comunistes de la Itàlia dels 30, el que no es tenia era la força, i sense la força difícilment el poder aconsegueix imposar-se.

L'exercici de la força de l'Estat també respon a la por a aquest poder?

És una reacció o és el que queda quan ja has perdut el poder. Quan l'has perdut, és molt difícil que el tornis a tenir. I molts no són idiotes. Quan una candidata com Cayetana parla d'una operació a llarg termini, el que es busca -cosa condemnada al fracàs- és tornar a construir un poder que l'Estat

no té a Catalunya. A nosaltres ens falta convertir el poder en força, que no vol dir ni violència ni les anomenades estructures d'estat. Ha de ser un poder capaç de ser reconegut com a autoritat en el lloc en el qual s'institueix o es manifesta. El gran drama de l'1-O és que no és reconegut per la totalitat del col·lectiu català.

Per aconseguir la força cal ampliar el reconeixement del poder?

Tots som conscients de la desmesura del que vam ser capaços de fer l'1-O, però crec que a hores d'ara a ningú se li escapen les febleses de l'exercici d'aquest poder. El gran problema del referèndum no és que no fos reconegut per l'Estat espanyol o internacionalment, sinó que no era del tot reconegut per la col·lectivitat de la qual emanava. I això és més delicat. Ens costa dir-nos-ho però ens ho hem de dir. Quan es parla de la possibilitat de fer un altre exercici de sobirania, sigui com sigui, mai ens podem situar al 30 de setembre i, per tant, hem de ser capaços de trobar una legitimitat superior. Sempre es parla de negociació amb l'Estat, com si l'única legitimitat d'un exercici de sobirania popular hagués de venir de l'Estat o de la comunitat internacional, i no es parla del que des d'una perspectiva marxista clàssica és evident: la legitimitat interna. I això no depèn d'estratègies d'ampliar la base, sinó de la possibilitat de reconèixer que l'exercici democràtic conté aquests

“ ”

Mai havíem acumulat tant poder com a l'1-O, però mai s'havia vist tan laminat per la repressió

El gran problema del referèndum és que no va ser del tot reconegut per la col·lectivitat de la qual emanava

“ ”

Un dels efectes de la repressió és que ens ha impedit tenir el debat d'on som, d'on venim i cap a on anem

L'Estat espanyol no ha complert el mínim homologable pel que fa a la memòria i al deure de justícia

riscos: no sempre allò pel qual acabarà optant una col·lectivitat serà allò que s'identifica amb la teva opció, però igualment reconeixes el dret de les majories a determinar l'horitzó, l'orientació d'una col·lectivitat.

Això té a veure amb els debats que s'han generat entorn de si hi havia mandat o no.

Com que no hem tingut les converses que jo crec que hauríem d'haver tingut, s'acaben generant aquests equívocs. Es parla de mandat sense aclarir si n'hi ha, quin és i, si no n'hi ha, què negues. Jo soc dels que penso que l'exercici de la violència policial durant l'1-O deslegitima els paràmetres internacionals mínims perquè allò pugui ser considerat un exercici democràtic transparent i que se'n derivin mesures polítiques. Això no vol dir que no se'n derivi cap mandat, però cal valorar quin. L'1-O va ser un acte de sobirania popular, suposa un punt i a part i no és possible tornar enrere. Potser sí que podrem tornar abans del 27 d'octubre perquè encara no sabem ben bé què va passar aquell dia, i no em refereixo a l'anecdòtic sinó al valor polític del que va representar. Un dels efectes de la repressió més nocius és que ens ha impedit tenir amb calma el debat al voltant de tot això: on som, d'on venim i cap a on anem. Sobretot on som, perquè està clar que no tothom llegeix on som de la mateixa manera.

El 1993 vas escriure *El rostre de l'altre* amb l'“Epíleg per a un temps incert”, on ja alertaves de la reaparició del feixisme amb l'argument de l'odi envers l'estranger, el desclassat, el desposseït. L'extrema dreta acaba d'entrar al Congrés dels Diputats. Com pot contribuir la filosofia a frenar-la? I quin paper juga la memòria?

Que Vox entri a les institucions amb posicions xenòfobes, ultramasclistes i parafeixistes alarma. I no val a dir que està passant a tota Europa. Perquè aquí l'extrema dreta irromp en un sistema democràtic no consolidat i, a més, sorgeix d'un humus franquista amb què l'Estat no ha fet ruptura. Per això aquí hi ha extrema dreta institucional, a la policia i la judicatura. L'Estat espanyol és una anomalia en les polítiques de memòria global: no ha complert el mínim homologable pel que fa a la memòria i al deure de justícia. Com pot contribuir-hi la filosofia? Ajudant a pensar la magnitud de l'anomalia, una autèntica excepció a escala global.

Marx va dir: “Els filòsofs s'han ocupat de la interpretació del món de diverses maneres. Ara ha arribat l'hora de transformar-lo”. Es pot deslligar la reflexió de la pràctica?

Ho planteja en el context del segle XIX, quan la filosofia més potent és purament especulativa, però, precisament, Marx és un exemple de filosofia transformadora: posa l'acció política com

a objectiu determinat a la reflexió teòrica. Aquesta ha continuat sent una gran discussió durant la filosofia del segle XX, però per mi, per Deleuze, Foucault, Arendt, Butler... la reflexió, si no està encaminada a l'acció, és ociosa, per no dir que és estèril. Soc dels que penso que la filosofia no té objecte propi, sinó que és una cosa instrumental. No hi ha possibilitat de fer filosofia si no és des de la seva dimensió pràctica, i per tant vinculada amb l'ètica i la política; l'ètica col·lectiva, com m'agrada dir-li. No és deslligable la feina de la filosofia d'una certa voluntat de dirimir qüestions que tenen a veure amb l'acció. A mi m'agrada molt quan Deleuze contesta a Foucault a *Diàleg* sobre el poder que la filosofia és com una caixa d'eines i les eines estan fetes perquè serveixin d'alguna cosa. Si aquestes no ens serveixen, o estan mal pensades o és que encara no ha arribat el seu moment.

Entre passat i present, quina lectura d'un filòsof del segle passat recomanaries com a una bona eina per als moments que vivim?

Vigilar i castigar, de Foucault. Es presenta com un exercici històric sobre el naixement de la presó com a institució de dominació. Escrit a la dècada dels 70, tenia una voluntat històrica, i en el seu moment va respondre a unes batalles contra la presó com a institució. Amb el pas de les dècades, en la societat de vigilància en què vivim, on ens estan enregistrant a tot arreu i els mòbils deixen rastre de tot, ha acabat convertint-se en una eina poderosíssima per entendre el funcionament de la nostra societat de la vigilància. Ara la presó, que pretén disciplinar el cos i l'ànima, s'expandeix al conjunt del tot social. És una presó més invisible, però molt més eficaç. Aquell panòptic del qual parlava Foucault, un ull que et mira sense ser vist, caracteritza les societats en què vivim. És una eina de resistència i revolta, en aquella època contra la presó com a institució, i ara contra les pretensions globals de control, contra aquest totalitarisme difús que caracteritza el sistema neoliberal. ●

a doble espai

Com es cuinen unes bones competències

A Catalunya hi ha 400.000 usuaris de menjadors escolars, els quals generen una despesa anual de 98 milions d'euros per la compra d'aliments. Menys del 40% són productes de proximitat

Nani Moré | @Menjadorseco
Directora de Menjadors Ecològics

Núria Casajuana | @nuria_casajuana
Advocada i militant de la CUP

La gestió dels menjadors de les escoles públiques la regula un decret obsolet que es va aprovar fa més de vint anys. Si bé és necessària l'elaboració d'un nou marc normatiu, hem d'estar vigilants sobre el tipus de model de menjador que es vol implementar. En un intent de promoure un determinat model de menjadors, l'any 2016 la consellera d'Ensenyament Meritxell Ruiz va publicar un acord marc que va tenir un recorregut molt limitat, ja que l'Associació Catalana d'Empreses del Lleure, l'Educació i la Cultura (ACELLEC) va presentar un recurs que va guanyar. L'any 2017 la consellera Clara Ponsatí va impulsar un primer esborrany de decret que es va quedar aturat degut, entre altres coses, a la situació política. El març de 2018 va entrar en vigor la nova llei de contractació pública que obliga les administracions, entre elles el Departament d'Ensenyament, a considerar els menjadors escolars com un servei públic i, per tant, la seva gestió s'ha de fer en el marc de la compra pública. Aprofitant aquest escenari, l'actual conseller Josep Bargalló va redactar un nou esborrany de decret per regular la gestió del menjador, que va provocar un gran rebuig per part de la majoria de les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA), de les entitats socials i de l'ACELLEC.

El rebuig es va organitzar amb la creació de la Coordinadora SOS Menjadors. Una de les primeres accions que va impulsar va ser la presentació d'una moció a diferents plans municipals en la qual es demanava aturar el procés del nou decret i iniciar un diàleg entre els diferents actors implicats per definir l'espai del migdia. Fruit de les fortes mobilitzacions de la tardor de 2018, el Departament d'Ensenyament va decidir aturar l'esborrany i es va proposar iniciar un procés participatiu que es va fer públic el 29 d'abril d'enguany. L'escenari, tot i així, és de força incertesa. Quan es definirà i s'aprovarà el nou marc legal? Què passarà amb les escoles on s'ha de renovar el contracte? Quin és el model que s'ha d'impulsar i per quant de temps s'ha de signar el contracte? De fet, certs serveis territorials d'ensenyament i consells comarcals ja han començat a prendre-hi part i, malauradament, sumen més queixes que suports.

A Catalunya hi ha 400.000 usuaris de menjadors escolars, els quals generen un consum anual de 98 milions d'euros per la compra d'aliments. Menys del 40% són productes de proximitat. Contribuïm a pagar 59 milions d'euros de producte importat. A casa nostra podem produir 8.500 tones de verdura, 991 tones de vedella, 1.700 tones de patata... Ara ni ho comprem ni ho mengem. Cal que les competències comarcals actuïn amb responsabilitat i amb un compromís ferm amb les produccions locals.

Per visualitzar el que hem dit, mirem el menú d'un dia del mes d'abril d'una escola de Catalunya. Primer, mongetes tendres congelades produïdes el mes d'agost a Navarra amb patates congelades produïdes el setembre a Alemanya. Segon, calamars a la romana congelats, amb origen del Perú. Postres, taronges de l'Argentina.

El cas del Ripollès

L'octubre del 2018, l'Agència del Desenvolupament del Ripollès va encarregar a Menjadors Ecològics un estudi per a la incorporació de criteris per potenciar el consum d'aliments ecològics i/o de proximitat als menjadors escolars de la comarca, el resultat del qual tindria impacte en la contractació dels serveis de menjador.

La comarca és productora de trumfa -patata-, iogurt, vedella, pollastre, poltre i ous, i l'Agència del Desenvolupament valora el potencial de vincular producció i consum per afavorir la producció local. És una comarca que ha perdut, en deu anys, 1.831 habitants, mentre que el Barcelonès n'ha guanyat 18.000. Totes les escoles poden tenir un menjador de qualitat però necessita 6,20 euros per àpat per garantir 1,40 euros destinats a la compra d'aliments. A les escoles del Ripollès hi ha una mitjana de 5,99 euros i les empreses disposen d'entre 1 i 1,20 euros per a la compra d'aliments. Amb 0,20 euros més podríem oferir tots els aliments disponibles de la comarca.

La part més interessant de l'estudi ha estat el treball amb les AMPA i la reflexió entorn de la proposta de menú, plats, origen dels aliments i cost. Després de valorar el resultat, les AMPA han acceptat aquest increment vinculat a la qualitat com a model més saludable i sostenible. Aquest acord s'emmarca en la voluntat de sumar esforços

Amb el nou model de menjador, una escola del Maresme ha augmentat en més d'un 25% els infants que es queden al menjador, un creixement del 60% en el cas de la llar d'infants

amb el Consell Comarcal i estem convençuts que un procés obert i participatiu entre tots els agents implicats és la clau per garantir uns menjadors escolars de qualitat.

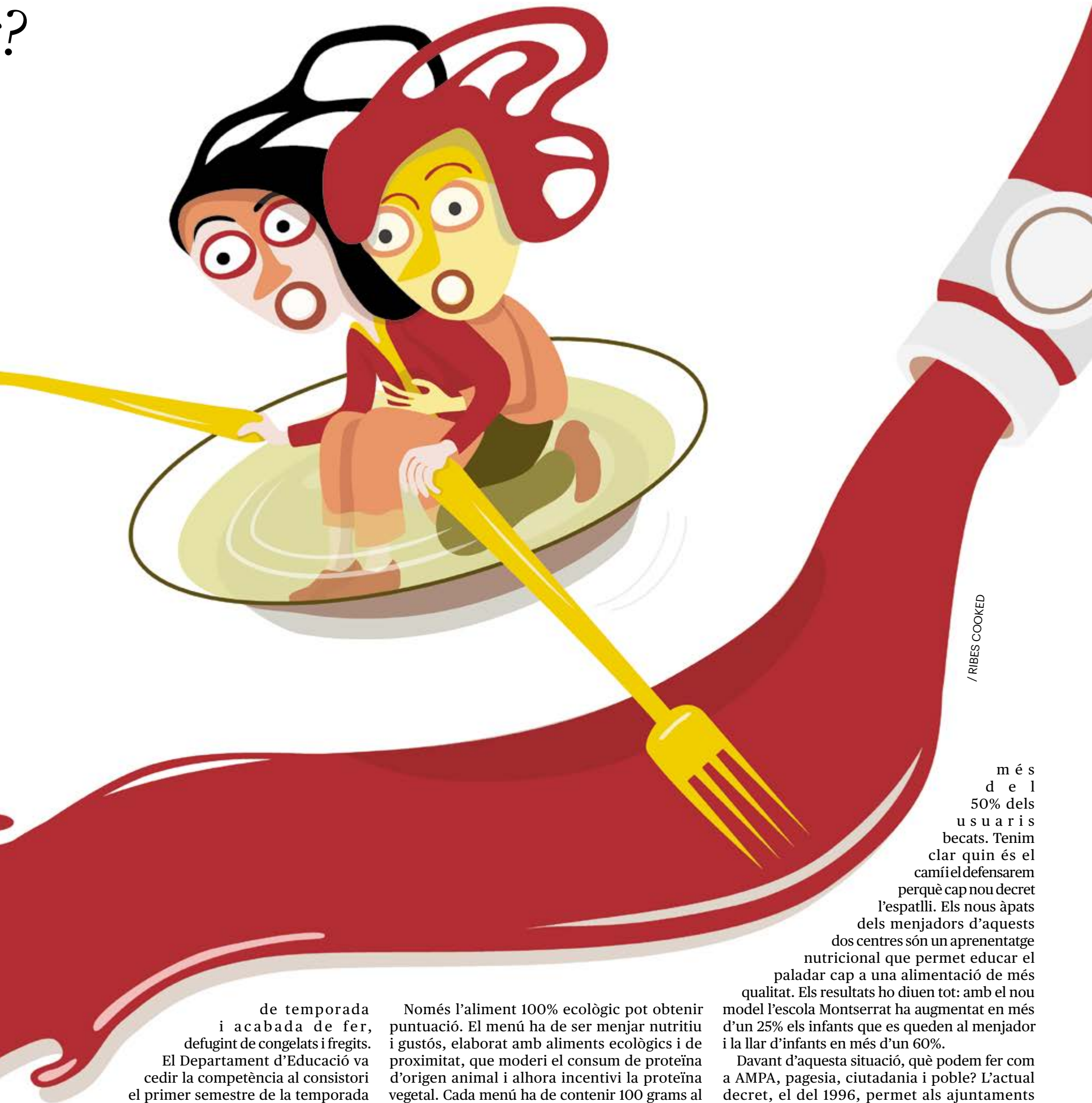
L'experiència positiva de Malgrat de Mar

El canvi de model al municipi maresmenc es va iniciar quan l'escola Mare de Déu de Montserrat va demanar al Consell Comarcal del Maresme sortir de la gestió conjunta, i també va fer arribar aquesta petició a la Regidoria d'Educació. Fins aleshores era gestionat pel Consell Comarcal a través de l'empresa de SERHS (imperi del sector de la restauració creat per Ramon Bagó, exalcalde de Calella i dirigent de l'antiga CDC). L'escola no té cuina pròpia.

Calia millorar el servei i això era possible a través de la gestió directa per part de l'Ajuntament. L'objectiu no era només que els nens i les nenes gaudissin d'àpats de qualitat i saludables. Volíem alimentació ecològica, de proximitat,

/ RIBES COOKED

de temporada i acabada de fer, defugint de congelats i fregits. El Departament d'Educació va cedir la competència al consistori el primer semestre de la temporada 2017-2018. Va ser aleshores quan es va iniciar la redacció dels plecs de contractació pública per adjudicar el servei. Per fer-ho, l'Ajuntament va aprovar un conveni de col·laboració i assessorament amb l'Associació de Menjadors Ecològics. L'escola no disposava de cuina però la llar d'infants sí, la qual serviria menjar calent a la llar i a l'escola.

Només l'aliment 100% ecològic pot obtenir puntuació. El menú ha de ser menjar nutritiu i gustós, elaborat amb aliments ecològics i de proximitat, que moderi el consum de proteïna d'origen animal i alhora incentivi la proteïna vegetal. Cada menú ha de contenir 100 grams al dia de verdures de temporada i s'ha d'evitar el malbaratament dels aliments. Fruita, verdures i hortalisses, farines, cereals, llegums, oli, ous i iogurts han de ser 100% ecològics.

No és fàcil mantenir un model integral de qualitat sense la responsabilitat del Consell Comarcal. Si les beques no es paguen a temps, el proveïdor del servei pateix un ofec econòmic. Hi ha escoles amb

més del 50% dels usuaris becats. Tenim clar quin és el camí i el defensarem perquè cap nou decret l'espatlli. Els nous àpats dels menjadors d'aquests dos centres són un aprenentatge nutricional que permet educar el paladar cap a una alimentació de més qualitat. Els resultats ho diuen tot: amb el nou model l'escola Montserrat ha augmentat en més d'un 25% els infants que es queden al menjador i la llar d'infants en més d'un 60%.

Davant d'aquesta situació, què podem fer com a AMPA, pagesia, ciutadania i poble? L'actual decret, el del 1996, permet als ajuntaments (l'administració més propera a l'escola) demanar les competències del servei de menjador de les escoles de primària. Hi ha experiències d'èxit com la de Malgrat de Mar. Preguntem-nos i informem-nos sobre quines polítiques alimentàries defensen els partits polítics dels nostres municipis i quin model de gestió proposen per a les escoles. Cal provocar un debat obert i sincer. ●

pàgina oberta

Mites plastificats

Jordi Enèriz Paredes | @JordiVerns
Educador ambiental

Allarg de la història, la humanitat ha imaginat l'existència d'arcanes civilitzacions, tecnològicament avançades, que vivien en misteriosos continents que -oh, destí cruel- acabaven engolits sota les onades, víctimes d'algun cataclisme natural. La mitològica Atlàntida potser és la més coneguda d'aquestes civilitzacions. Als *Diàlegs* de Plató se l'esmenta, citada per diversos personatges que en parlen a partir de comentaris escoltats de terceres persones. L'Atlàntida era un món utòpic i ideal. Un mite fascinant però mite, en definitiva. Punt i a part.

Després de 2.400 anys d'aquells *Diàlegs* amb referències a l'Atlàntida, la humanitat no ha globalitzat un món just d'igualtat i llibertat. L'Atlàntida platònica no existeix, però el capitalisme extractivista ha fet aparèixer continents residuals, barroers i obscurs a tots els oceans del planeta. Són les illes de plàstic. La corrupció del mite, la distòpia del somni.

D'illes de plàstic en trobem a tots els oceans, però les més grans suren a l'Índic, a l'Atlàntic (nord i sud) i al Pacífic (també nord i sud). L'Atlàntida plàstica del Pacífic nord duplica la superfície de tot l'Estat francès. Aquestes acumulacions de plàstics en zones determinades són conseqüència dels corrents oceànics, però la seva generació es produeix per l'ús universal de polímers plàstics de recalcitrant descomposició, sovint utilitzats per fabricar productes de vida efímera que acaben al medi marí, procedents de les costes, els ports, les embarcacions o els rius. Les imatges angoixants d'aus marines, tortugues o cetacis entortolligats amb residus, o amb l'aparell digestiu infestat de tota mena de deixalles, s'han fet tristament habituals. La recurrència acaba rebaixant dramatisme a les imatges més esfereïdores. És així de desesperant, és així de desmobilitzador.

Però el fenomen de les illes de residus ha patit metastasi. Els residus plàstics que poden acabar als oceans arriben abans als sistemes de sanejament de les aigües

residuals, on s'han convertit en un autèntic maldecap per les depuradores.

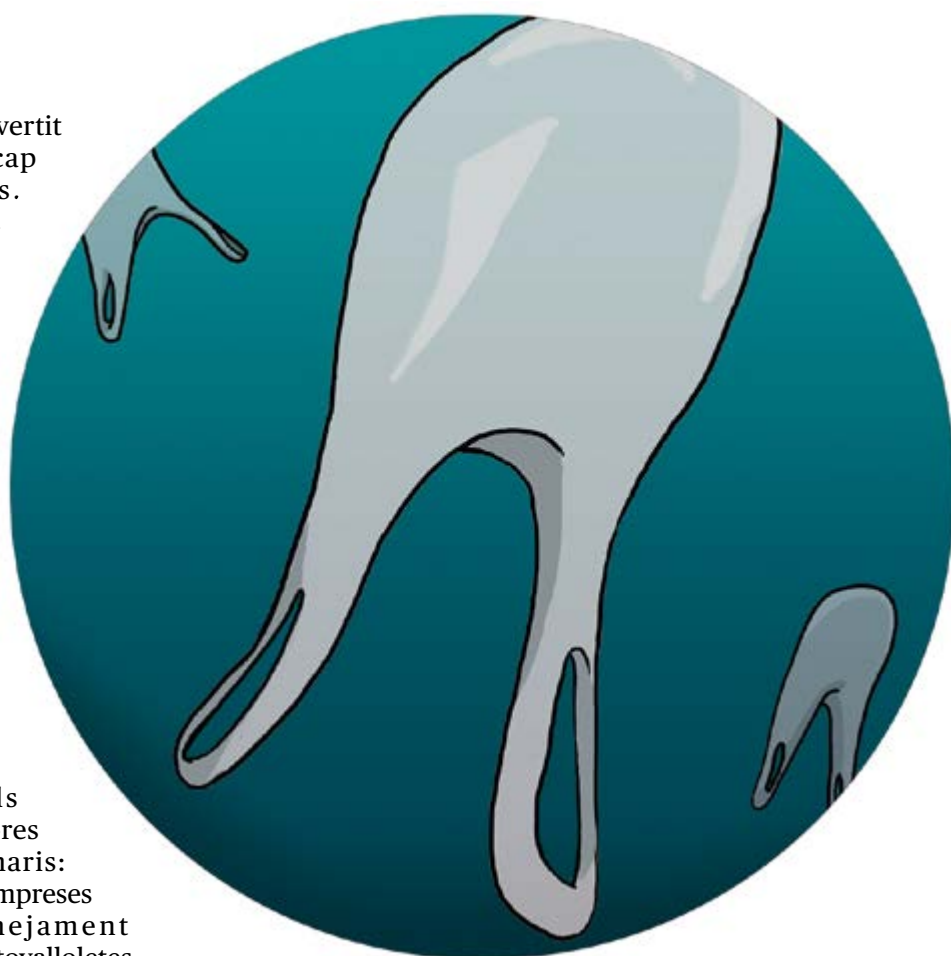
Aquí el problema té, principalment, una protagonista: les tovalloletes humides. Sí, les tovalloletes que ens han venut amb la promesa que podem llençar-les al sanitari no es biodegraden com el paper higiènic, sinó que s'esfilagarsen en milers de fibres sintètiques. Abans no passa això, però, els embussos en clavegueres i col·lectors i els danys sobre els equips de les depuradores suposen costos milionaris: l'Associació Europea d'Empreses d'Abastament i Sanejament (EurEau) calcula que les tovalloletes humides generen una despesa anual de fins a 1.000 milions d'euros a tota Europa.

Als Països Catalans hem batut el rècord mundial de tap més gran en un col·lector, provocat per tovalloletes, compreses, bastonets i altres residus: 3,5 quilòmetres d'obturació al col·lector nord de la ciutat de València. Com sempre, aquest sobrecost no l'assumeixen els fabricants dels productes responsables, sinó que es repercutirà en el rebut de l'aigua que pagarem totes i tots. Com sempre, els costos ambientals s'externalitzen mentre que els beneficis econòmics continuen sent ben i ben privats.

Els residus plàstics surants són, en realitat, la punta de l'iceberg del greu impacte ambiental que provoquen aquests residus. Són més problemàtics els fragments de menys d'un mil·límetre, que s'alliberen per fragmentació dels primers però també per l'alliberament de fibres sintètiques tèxtils. Segons un estudi de la Universitat de Barcelona, cada cop que posem la rentadora es desprenen

700.000 microfibrilles. Aquestes fibres sintètiques i microplàstics són ingerits pel zooplàncton i d'aquí van ascendint per la piràmide tròfica fins al nivell dels superdepredadors. Nosaltres ens convertim així en un embornal (més) dels residus plàstics, una amenaça inquietant per a la salut de la humanitat.

El mític continent perdut reflota com un testimoni plàstic insostenible, fill del consumisme. L'arcàdia de l'Atlàntida s'esvaeix davant d'un malson ambiental: la globalització de la contaminació plàstica, des de l'escala microscòpica fins a l'escala planetària, és real. Contaminació fractal. I així descobrim que el consumisme ha universalitzat la contaminació. I això ja no és un mite. ●

/ RUTH MOLAS

“

El mític continent perdut reflota com un testimoni plàstic insostenible, fill del consumisme

La mel de la vida

Ruscos de Bee
Natura al municipi de
Marines, a la comarca
del Camp de Túria
/ LUCAS GUERRA

Enfront del despoblament dels ruscos i del descens de la producció de la mel, noves iniciatives reivindiquen els beneficis múltiples de cultivar mel ecològica. D'altres aprofiten l'apicultura per a atraure el turisme a les zones rurals i conscienciar sobre la importància de les abelles per al manteniment de la biodiversitat

Pau Beltrán | @Pau_B_P

Que les abelles són una espècie clau en el desenvolupament de la vida al planeta Terra i per als éssers humans és una realitat que ja ningú dubta. Aquests insectes himenòpters d'un centímetre de grandària pol·linitzen el 40% de les fruites i verdures de què ens alimentem i el 75% de la flora silvestre. Malgrat la seua rellevància, en l'última dècada hem assistit a un despoblament dels ruscos i un descens de la producció als Països Catalans, a més de l'alteració de les condicions físiques del planeta, que han tingut un efecte negatiu sobre la producció de la mel. No obstant, també han sorgit noves iniciatives que tracten de reivindicar l'apicultura, les abelles i la mel. La producció ecològica de la mel o el turisme apícola en són alguns exemples.

“Al País Valencià l'apicultura ecològica està augmentant, així com la producció agrària ecològica en general, perquè la gent necessita diferenciar-se i oferir un producte de qualitat. L'agricultora que ara cultiva en ecològic és la de tota la vida, que ha de diferenciar-se per a aconseguir que li paguen bé per la seua collita”, declara Patricia Carpio, veterinària i apicultora de Bee Natura, un projecte ubicat al Parc Natural de la Serra Calderona. En els últims anys, com apunta Carpio, moltes apicultores han hagut de fer la conversió a l'ecològic per adaptar-se a les noves exigències del mercat, però també per aprofitar els beneficis d'este tipus de producció.

L'apicultura ecològica és positiva, d'una banda, per al benestar de les abelles. Per exemple, “un dels requisits perquè la mel es puga considerar ecològica és que s'ha de »

» produir lluny de camps de cultius, en zones silvestres, de manera que les abelles no estiguen tan exposades a fitosanitaris i productes químics”, explica Isabel Vert, de La Calma, un projecte familiar ubicat a l’Espai d’Interès Natural de l’Alta Garrotxa de producció de mel de diferents temporades i floracions. Vert creu que a Catalunya l’apicultura “no és capdavantera com a sector productiu, i en mel ecològica encara menys”, al contrari del que passa, segons apunta, al País Valencià. Tot i això, a La Calma produeixen de manera ecològica perquè consideren que és la manera més respectuosa amb el medi ambient, ja que no utilitzen productes químics que a més poden ser perjudicials per a les abelles. “La nostra producció és artesanal i extensiva, ja que tenim totes les abelles al mateix lloc, i no molt abundant, ja que la nostra intenció és vendre a la comarca”. A més, tota la mel que produeixen és de collita pròpia, i no la complementen amb altres mels. “Nosaltres apostem per la proximitat i la venda directa”, conclou Vert.

I és que la mel ecològica també provoca una millora de l’alimentació i la cura de les abelles, així com en l’impacte en el medi ambient. De fet, la principal diferència entre la mel ecològica i la industrial és la quantitat de producció i l’impacte que generen sobre l’ecosistema. “L’apicultura industrial és contraproduent per a l’ecosistema, ja que s’utilitzen massa abelles i caixes”, explica l’apicultora valenciana. Per exemple, en el cas de la Serra Calderona, la gent que ha acudit de tot l’Estat espanyol a fer mel de tarongina en temporada ha portat un pol·linitzador desconegut que ha desplaçat el pol·linitzador autòcton, el qual ja no ha tornat a la zona. “El que fem les apicultores ecològiques és limitar les caixes que usem, però la normativa europea no posa limitacions, ni tan sols ho han volgut legislar. De manera que algunes productores utilitzen moltíssimes caixes i tenen l’etiqueta ecològica perquè estan dins de la normativa”, explica Carpio.

Dificultats i requisits

Malgrat això, produir en ecològic té, com sol passar, uns costos econòmics més elevats i algunes dificultats afegides, com ara trobar un espai adequat per a cultivar la mel. La responsable del projecte Bee Natura es queixa que “al País Valencià hi ha molts cultius, sobretot de cítrics, la qual cosa fa complicadíssim trobar un lloc on produir mel ecològica, encara que

Els requisits de la mel ecològica són la selecció de la raça, la ubicació, l’alimentació i els materials d’elaboració dels ruscós

els cultius del voltant estiguen abandonats. I en cas de trobar un lloc així, no hi ha prou flora perquè les abelles pol·linitzen”.

Els requisits que marca el Comitè d’Agricultura Ecològica de la Comunitat Valenciana (CAECV) perquè la mel es considere ecològica són la selecció de la raça de les abelles, tenint en compte la seua capacitat d’adaptació i resistència; la ubicació dels ruscós prop de fonts naturals de nèctar mantenint una distància suficient de les zones de producció no ecològica; l’alimentació de les abelles amb mel ecològica i a poder ser de la seua pròpia unitat ecològica; un tracte adequat i respectuós a les abelles i la identificació de la ubi-

cació dels ruscós, i l’ús fonamental de productes i materials naturals per a l’elaboració dels ruscós.

Conèixer el món de les abelles

El turisme apícola s’emmarca dins l’auge del turisme especialitzat, i tracta d’apropar persones alienes al sector al procés de l’elaboració i la producció de la mel. Un exemple el trobem a la comarca valenciana dels Ports, on es troba Apivillors, un projecte de turisme apícola en el qual “s’ofereix la possibilitat de convertir-se en apicultora per un dia perquè la gent s’aproxime a les abelles i conega el seu món”, explica Mònica Segura, membre del projecte. Com Apivillors, en els últims anys han

aparegut diversos projectes de turisme sostenible al voltant de la mel a diferents llocs dels Països Catalans.

“A la nostra comarca tenim una oferta molt gran d’allotjaments i restaurants, però calen activitats per a la gent que ve i per fer aquests pobles més atractius, també per a la gent que hi viu”, explica Segura. Aquesta inquietud va ser l’embrió d’Apivillors, un projecte educatiu enfocat a grups escolars i també una oferta turística per a gent que va a visitar el poble els caps de setmana. Organitzen recorreguts entorn de les zones de producció perquè les visitants coneixen les plantes mel·líferes que donen el nèctar que les abelles aprofiten i com la utilitzen per a fer la

El turisme apícola s’emmarca dins l’auge del turisme especialitzat, i tracta d’apropar persones alienes al sector de la mel

Ruscos a Marines,
Camp de Túria
/ LUCAS GUERRA

Els productes
de La Calma,
a l'Alta Garrotxa

mel, els expliquen com treballa una apicultora i els mostren la vida de les abelles, com naixen, com es reprodueixen i com fan la mel. Així mateix, durant la ruta parlen del paisatge, de com ha canviat amb els segles i dels pobles per a conscienciar un poc la gent. La mel és un producte típic d'esta zona. Antigament hi havia molta gent que es dedicava a l'apicultura, però amb els anys ha disminuït molt esta activitat.

A través del projecte s'aconsegueix que molta gent s'apropi a una zona pràcticament deshabitada com la del poble de Villores, que actualment té 48 habitants. “El punt fort del nostre projecte és que, com que està en un poble menut, és de les po-

ques activitats turístiques que hi ha, i molta gent hi descobreix un poble preciós”, detalla Segura. “El que no es coneix no es valora i no es protegeix, per tant és important que la gent conega eixe món perquè li done valor, tant el món de les abelles com el món rural”, apunta.

S'organitzen recorreguts entorn de les zones de producció per a conèixer les plantes mel·líferes

El projecte vol conscienciar de la importància de les abelles però també del despoblament rural dels Ports.

Local, just i responsable

Amb tot, la dinàmica actual apunta cap a un augment de l'apicultura ecològica, així com

d'altres projectes com ara l'apicultura urbana, que tornen a reivindicar la importància de les abelles per a la biodiversitat i el desenvolupament

de la vida al planeta Terra. Tot això a pesar de l'existència d'algunes dificultats com ara la lluita contra la varroasi -una malaltia que produeix una mortalitat molt alta entre les abelles i es combat amb medicaments no permesos pel Ministeri espanyol d'Agricultura per a l'apicultura ecològica-, la diferència de preu de les matèries primeres necessàries, que provoquen un augment del preu final del producte i dificulten la venda, o l'amenaça que està suposant el canvi climàtic per a l'apicultura.

“Tenim floracions molt curtes: no tenim tardor, no tenim primavera... Ni tampoc pluja”, lamenta Carpio. L'alteració del medi que està su-

posant aquest canvi està tenint un efecte molt greu sobre la producció apícola.

“Ser ecològic no és suficient, s'ha d'arrelar el concepte de *local* dins del d'*ecològic*, sinó només és un compendi de normes de producció”, proposa

L'apicultura ecològica reivindica la importància de les abelles per a la biodiversitat i el desenvolupament de la vida a la Terra

Vert. I afegeix: “*Ecològic* hauria d'anar agermanat amb producció local i responsable. A banda de posar 'ecològic' a l'etiqueta, cal donar més visibilització a l'origen de la mel i a si qui ho produeix”. Així mateix, Carpio considera que cal tractar de fer una mica de divulgació

sobre el consum local, de proximitat, i reduir la “petjada de carboni”. “Més ecològic que el que tens a prop no hi ha res”, conclou. ●

Les migrants **no volen quedar-se a Mèxic**

Les rutes migratòries al país asteca són controlades per grups criminals. Milers de migrants centreamericanes han mort o continuen desaparegudes en el seu camí cap als Estats Units

Nicolas Lupo | @niluso
Nova York

Anomés mitja hora en metro de Times Square, un dels llocs més emblemàtics de Nova York, Sara Ramos i els seus tres fills s'acostumen a la seva nova vida a Nova Jersey. La família guatemalenca va arribar als Estats Units (EUA) el mes de desembre, després de travessar la frontera a l'alçada de la ciutat de Tijuana, al límit nord-oest de Mèxic. Ramos treballa en una peixateria des de fa dues setmanes, i segueix amb el procés d'asil mentre els tres fills, Jonatan, Óscar i Héctor, d'entre vuit i dotze anys, aprenen anglès a l'escola primària que els ha donat plaça.

"Els inicis no estan sent gens fàcils, estic molt cansada", explica Ramos, de 36 anys i originària de la ciutat de Zacapa, al sud de Guatemala. Va abandonar per segon cop el seu país amb tota la família ara fa un any, després d'haver-ho fet per primer cop tota sola uns mesos abans. Havia arribat a Río Grande, que separa Mèxic dels Estats Units, però va decidir fer marxa enrere. En els primers cinc mesos als EUA ha hagut de marxar de la primera casa on la van acollir, canviar de feina i demanar ajuda econòmica a gent que acaba de conèixer per pagar l'allotjament on passa les nits. "Teníem l'oportunitat de quedar-nos a Mèxic, però ja hi vam viure un temps i no ens van tractar bé perquè érem de Guatemala".

Punxa l'oferta de López Obrador

El president mexicà, Andrés Manuel López Obrador, va oferir el passat octubre, mentre avançava a través del país la primera caravana multitudinària de migrants centreamericanes, permisos de treball per a totes aquelles que ho desitgessin. Responia així tant a la pressió del govern nord-americà per controlar la caravana com a la demanda de mà d'obra de la indústria de maquiles, situades principalment al llarg de la frontera nord de Mèxic. Les maquiles són les plantes de muntatge instal·lades per les multinacionals per aprofitar la mà d'obra barata i la proximitat amb els Estats Units. Curtes de personal, les maquiles de Tijuana necessiten almenys

8.000 empleades, afirma Salvador Diaz, president de l'Associació de Maquiles de la Mesa de Otay.

Però malgrat els cants de sirena del president mexicà, la gran majoria de migrants centreamericanes -que escapen de la pobresa i la violència, la falta d'oportunitats o les conseqüències del canvi climàtic- no semblen interessades en aquestes oportunitats. La discriminació que pateixen a Mèxic, juntament amb la violència que assola gran part del país i de la qual les migrants són unes de les principals afectades, fa que ningú tingui cap intenció de quedar-s'hi.

"Volen el visat humanitari per travessar Mèxic i arribar a la frontera nord, no per quedar-s'hi", explica Luís Villagrán, activista i advocat que assessoria les migrants a la ciutat de Tapachula des de fa nou anys. Situada al punt més meridional del país, a l'estat de Chiapas, Tapachula està només a una dotzena de quilòmetres del riu Suchiate, que separa Guatemala de Mèxic, i és la primera localitat

---

Les migrants que escapen de la pobresa i la violència no accepten les ofertes del president mexicà López Obrador

Les maquiles són les plantes de muntatge instal·lades per les multinacionals per aprofitar la mà d'obra barata

on arriba la gent quan travessa la frontera. Però la burocràcia migratòria mexicana s'eternitza. “La llei diu que han de passar 45 dies perquè siguin reconeguda com a migrant, però aquests 45 dies es tradueixen en quatre, cinc o fins a sis mesos”, diu Villagrán. “Durant aquest temps, deambulen per la ciutat, discriminats, acusats de tots els mals que assolien el país”.

Milers de migrants mortes

Per a Villagrán, les migrants centreamericanes que travessen Mèxic s'obliden dels tràmits i “es converteixen en les famoses víctimes invisibles” del país, on les desaparicions individuals o massives han deixat d'indignar i les fosses clandestines es multipliquen al llarg de les rutes migratòries. “Hi ha molta gent assassinada que ningú reclama perquè són migrants que mai han arribat als EUA i van deixar casa seva sense que ningú ho sabés”.

Segons una estimació conservadora de l'agència Associated Press, almenys 3.861 migrants han mort a Mèxic des de 2014 intentant arribar als EUA. Aquestes dades no inclouen les 72 migrants executades a l'estat de Tamaulipas el 2010 pel càrtel dels Zetas, una de les massacres més terrorífiques des que va esclatar la violència a Mèxic el 2006. Després de guanyar les eleccions presidencials d'aquell any, Felipe Calderón va decidir militaritzar a gran escala la lluita contra els grups criminals dedicats al narcotràfic, el tret de sortida als anys més violents de Mèxic des de la revolució de principis del segle XX.

Una de les raons que ha empès les migrants a travessar el país en grups de milers de persones és la seguretat. Des de fa dècades, grups criminals actuen impunement amb segrestos, abusen sexualment de les dones, intenten captar-les perquè entrin a les seves organitzacions, les extorsionen amb demandes de diners o les forcen a passar drogues als Estats Units.

Violència crònica

El 2018 va ser el més violent en la història contemporània de Mèxic, amb més de 34.000 morts,

---

Segons una estimació de l'agència Associated Press, almenys 3.861 migrants han mort en el seu pas per Mèxic des de l'any 2014

Un terç dels governadors durant la passada legislatura estan sota reixes, en procés judicial o es troben fugits

un 15% més que l'any anterior. Una violència que els successius governs no han sigut capaços d'aturar, ja sigui per incapacitat o per manca d'interès. L'ombra de la corrupció i la relació amb els grups narcotraficants sempre ha planejat per sobre de les autoritats, ja siguin federals, estatals o municipals. Quasi un terç dels governadors dels 32 estats mexicans que van governar durant la passada legislatura estan sota reixes, en procés judicial o buscats per la justícia.

En general, diu Villagrán, “no hi ha condicions perquè els migrants tinguin una vida digna aquí a Mèxic”. I les estadístiques demostren que les que migren ho fan amb la intenció d'arribar fins al final, tot i el desconeixement del sistema d'asil als EUA o les condicions per establir-se allà, que l'administració d'Obama va endurir i el govern de Trump ha reforçat encara més. Alhora que radicalitza el discurs antiimmigració, Donald Trump ha ordenat que es limitin l'abast de demandes i els

mecanismes d'asil. El fiscal general Jeff Sessions ha dificultat que les dones víctimes de violència domèstica puguin justificar la seva petició. Tot i això, el nombre de permisos d'asil atorgats pel govern nord-americà a ciutadanes de països centreamericans ha passat de poc més de 800 anuals a quasi 9.000 entre el 2013 i el 2017.

Sara Ramos, que explica com va escapar del país per les amenaces de la seva parella, involucrat en la venda de drogues, espera que en els pròxims mesos es resolgui el seu cas positivament. “L'únic que podem fer és continuar amb la nostra vida aquí, on almenys els nens tindran un futur”, diu Ramos poques setmanes després d'haver-se alliberat del dispositiu rastrejador que portava lligat al turmell.

“Queda't a Mèxic”

Per sort, admet, va entrar als EUA des de Mèxic poc abans que ambdós governs acordessin la política de “Queda't a Mèxic”. Després d'entrar en vigor el gener passat, obliga tota sol·licitant d'asil que vulgui creuar als EUA per la frontera terrestre a quedar-se a Mèxic mentre es resol la seva petició. És un procés que sol trigar mesos a causa de les més de 800.000 demandes pendents. Només una de cada quatre residents de Guatemala, el Salvador i Hondures que han demanat asil han rebut una resposta positiva.

Alan Bersin, el tsar fronterer durant la presidència d'Obama i encarregat de dirigir el Departament de Duanes i Protecció Fronterera –la institució policial més gran del país–, explica que la realitat “és que hi ha un forat en el sistema d'immigració dels Estats Units”, amb migrants que “creuen la frontera per on poden i s'entreguen a les patrulles, amb les possibilitats d'entrar que són més altes que fer-ho pels procediments normals, [...] cosa que afavoreix les xarxes de tràfic de persones”. “El que passa és que la pobresa i la corrupció que hi ha a Centreamèrica, i també a Mèxic, ha aconseguit devastar gran part d'aquests territoris en tots els seus aspectes, han buidat les arquies, i la gent migra perquè no hi pot viure”, conclou Villagrán, molt crític amb les polítiques migratòries tant de Mèxic com dels EUA. ●

Les guerres passen però l'Orquestra Simfònica de l'Iraq perdura

La històrica banda musical va ser en el seu moment la joia de l'Orient Mitjà. Ara, després de dècades de guerra i amb l'esforç de desenes de músics, vol tornar als dies gloriosos

Sara Manisera | @SaraManisera
Bagdad

Aquesta és una petita història, una metàfora formidable per a un país sencer. És la història de l'Orquestra Simfònica Nacional iraquiana, dels seus anys gloriosos i la seva davallada tumultuosa. La fatiga dels músics a l'Iraq ja s'intueix a primera vista. La seva sala d'assaig és una mena de soterrani fosc i ple de pols situat a l'interior de l'Escola de Música i Ballet del barri d'Al-Mansour de Bagdad, a la riba occidental del riu Tigris. Les parets, de fusta, estan recobertes de miralls, sense cap mena de material insonoritzant. Els faristols estan enfosquits, el terra està brut i un piano oblidat s'utilitza com a prestatge per posar-hi instruments musicals d'aspecte espellifat.

"Aquest no és un lloc adequat per a l'Orquestra Simfònica Nacional, és un lloc per als animals. Sentiu el soroll?", diu en to irritat Mohammed Amin Ezzat, director de l'orquestra. "Abans de 2003 teníem un teatre propi i real, però avui som com convidats a l'Escola de Ballet", diu Mohammed dirigint-se als músics, tots a punt per començar l'assaig. Mohammed Amin Ezzat es posa a l'escenari i els músics preparen els instruments. Cau el silenci. Obre la partitura, la fulleja, marca unes quantes anotacions amb un bolígraf i es treu les ulleres. De sobte, deixa el que està fent i comença a parlar dels sous que encara han de cobrar. "Estic fent tot el possible per obtenir els fons. Des del govern diuen que ens han de renovar el contracte, però farà falta temps. Sé que és frustrant i sabem que fer art a l'Iraq és dur, però aquesta vegada també ens en sortirem. I ara: tres, dos, un..."

La duresa de viure de la música

En pocs segons, les notes d'*El fantasma de l'òpera*, un musical escrit per Andrew Lloyd Webber, es propaguen arreu de la sala sòrdida. Als músics, asseguts junts, els dona instruccions per a la interpretació. Amb una mà marca el terra i amb l'altra sosté la batuta. A primera fila hi ha els violins, a l'esquerra els violoncel·ls, i darrere dels vents -trompetes, clarinets, flautes i trompes-, al fons de tot, les percussions.

Els músics de l'Orquestra Simfònica Nacional, pertanyents a diversos grups ètnics i confessionals, fa gairebé nou mesos que no reben el salari. Per sobreviure, es veuen obligats a fer classes particulars. Alguns són mestres a l'Escola de Música i Ballet. N'hi ha d'altres, però, que han optat per emigrar. Tanmateix, aquesta no és la pitjor època, diu Madhi Khasaf, mestre, compositor i trompetista de 60 anys que toca a l'orquestra des de fa quatre dècades. "Als anys 90, en ple embargament, treballàvem de taxistes. Ara, almenys, podem viure de les classes particulars", comenta mentre joguineja amb la *mashaba*, el rosari islàmic. "Durant 30 anys hi ha hagut molt de patiment pels artistes iraquians, però jo recordo bé l'època d'or, quan músics d'arreu del món venien a Bagdad", recorda aquest senyor elegant que va vestit amb americana i corbata.

La joia de l'Orient Mitjà

L'Orquestra Simfònica, fundada el 1944 per Albert Chaffoo i reconeguda oficialment pel govern ira-

Violins, violoncel·ls,
trompetes, clarinets,
flautes, trompes i
percussions conformen
l'ampli ventall
instrumental

Pertanyen a diversos
grups ètnics i
confessionals, i no
desisteixen malgrat que
des de fa nou mesos
no reben el salari

Diversitat a les files de
l'orquestra simfònica
/ ARIANNA PAGANI

quià el 1959, va ser la joia de l'Orient Mitjà durant anys. Als anys 70 va recórrer els escenaris d'alguns dels teatres més prestigiosos de l'Estat espanyol, l'Estat francès, Algèria, el Líban o Jordània, i va acollir músics i directors procedents de 35 països, com ara Alemanya, Rússia, Àustria o Romania. No obstant, amb l'esclat de la guerra entre l'Iraq i l'Iran l'any 1980, la guerra del Golf, les sancions econòmiques, l'ocupació nord-americana de 2003 i la guerra civil en el bienni 2006-2007, molts músics van abandonar el país per cercar oportunitats en altres llocs. “Des que vaig néixer, al nostre país sempre hi ha hagut guerres”, diu Annie Melcolitan, primera violinista de l'orquestra, que té poc més d'una trentena d'anys. “Els meus professors han hagut de fugir per l'embargament”, explica, i afegeix, “el 2006 fins i tot era perillós carregar amunt i avall un violí, perquè t'arriscaves a ser assassinada pels extremistes, així que vaig decidir estudiar biologia. Al matí treballo en un laboratori i a la tarda vinc a assajar”.

Bagdad sembla caòtic i animat des del pati de l'Escola de Música i Ballet. Els cotxes de gran cilindrada i els taxis grocs i vells ocupen tots els carrils de manera desordenada. Els anomenats *T-wall* -grans murs de ciment armat, llegat de l'ocupació nord-americana- comencen

a desmuntar-se de mica en mica. A la capital es respira un aire de floriment social i cultural. Malgrat les dificultats econòmiques, els músics arriben d'hora als assajos de la tarda.

Shirwan Mohammed Dhia és el músic més jove de l'orquestra. Té divuit anys i estudia violí des que en té deu. Gràcies a l'anterior director, Karim Wasfi, fundador de Peace through Arts ('Pau a través de les arts'), una associació creada per promoure la música contra la violència, Shirwan va viure a Itàlia diversos mesos en un intercanvi cultural entre joves dels dos països. “M'agradaria que aquesta fos la meua professió, però també estic estudiant física, perquè no és fàcil viure de la música a l'Iraq”, confessa.

La violència no ha aturat la música

En una oficina antiquada al costat de la sala d'assajos, on el pas del temps sembla aturat, Mohammed Amin Ezzat ens espera per l'entrevista. Amb una lucidesa commovedora, rememora la seva experiència com a músic i director d'orquestra a l'Iraq. “He estat a punt de ser assassinat tres vegades, més de 40 músics han fugit des de 2003, altres han estat assassinats i dos han estat segrestats, però mai ens hem aturat. Res ha parat la passió per la música”, diu tot fent una picada d'ullet. “Ara ne-

cessitem un espai digne per assajar, fer intercanvis musicals, animar la nostra orquestra i aconseguir inversions. La música pot ser una eina per frenar l'extremisme dels més joves”, afirma en to seriós.

A les parets de l'oficina hi ha imatges de concerts i una dedicatòria de Yo-Yo Ma, un violoncel·lista d'origen xinès considerat un dels grans músics contemporanis que va unir artistes de països en guerra en el projecte d'orquestra “La Ruta de la Seda”. No és, però, l'únic artista de renom internacional que ha promogut una iniciativa cultural en la qual participa l'orquestra iraquiana.

El 4 de desembre de 1992, el conegut músic italià Franco Battiato va organitzar un espectacle musical al Teatre Nacional de Bagdad, acompanyat de la banda I Virtuosi Italiani i de l'Orquestra Simfònica Nacional de l'Iraq. Eren els anys de l'embargament i als músics se'ls van regalar partitures, llengüetes i instruments. El concert va formar part del projecte “Un Ponte per Bagdad”, una iniciativa humanitària per a la canalla iraquiana. Adnan Nazar, músic a la vora de la trentena d'anys en aquella època, se'n recorda bé mentre seu al costat del director. “Ens van regalar cordes de violí, estoigs i instruments. Encara tinc la funda que em van donar. Si veieu a Battiato, li podeu donar les gràcies una altra vegada de part meua?”. ●

NETANYAHU, REI D'ISRAEL

L'anàlisi de Tom Grossman
Periodista

No hi ha cap rival polític que aconseguixi trepitjar el primer ministre d'Israel, Benjamin Netanyahu. Després de les eleccions generals del 9 d'abril, i malgrat l'existència de tres casos de corrupció que l'esquixen directament, *Bibi* -com se'l coneix popularment- va tornar a batre la resta de contrincants. El Likud, principal formació històrica a la dreta de l'espectre polític que lidera, es va imposar per la mínima en uns comicis disputats. Kahol Lavan, una coalició sionista de centre encapçalada per Benny Gantz, un excomandant en cap de l'exèrcit israelià reconegut per operacions militars com les ofensives contra Gaza de 2012 i 2014, va quedar en segona posició a pocs milers de vots de distància.

Tanmateix, aquests resultats ajustats no han fet trontollar el lideratge gairebé indiscutit de Netanyahu. Les últimes eleccions, amb una campanya electoral centrada en economia, seguretat o les trames de corrupció que l'impliquen directament, van ser interpretades com un plebiscit sobre la seva continuïtat al poder. *Bibi* ha sabut cohesionar tot l'espai heterogeni de la dreta israeliana malgrat la polarització que genera la seva figura. La seva habilitat política, conreada amb 30 anys d'experiència a primera línia institucional, l'han convertit en un personatge omnipresent per a tota una generació que ja no posa en qüestió l'ocupació dels territoris palestins ni inclou el conflicte endèmic de la regió entre les seves principals preocupacions.

Netanyahu ha governat seguidament com a primer ministre des de 2009 un estat on el racisme, el sionisme d'ultradreta i les polítiques neoliberals són cada cop més presents. Les èpoques de revolta palestina i les intifades queden lluny, i Israel té una economia estable que segueix en creixement tot i les desigualtats socials i la precarietat que pateix una part

L'únic que posa en qüestió la seva continuïtat són tres casos de corrupció, pels quals podria ser portat a judici

de la seva població. En aquest escenari d'aparent estabilitat que només es trenca per petits pics de tensió, Netanyahu s'erigeix com l'home fort que té el suport del judaisme ultraortodox, del sionisme religiós que colonitza Cisjordània, de l'extrema dreta secular més supremacista i de les elits econòmiques que dominen grans empreses i grups financers. Referent en el procés de dretanització de la societat israeliana, ningú li pot fer ombra, i per deslegitimar les crítiques més punyents ha desenvolupat una retòrica manipuladora que criminalitza la dissidència i arracona els sectors més progressistes.

També ha normalitzat els comentaris racistes contra la minoria palestina amb nacionalitat israeliana, un 20% de població que denuncia ser tractada històricament com a ciutadania de segona. Netanyahu ha expressat sense embuts que "Israel no és un estat de tots els seus ciutadans", sinó "del poble jueu, i només seu". La declaració va ser feta en referència a la polèmica llei d'Estat-nació, una normativa aprovada l'estiu passat que va anul·lar l'estatus oficial de la llengua àrab i va establir que la població jueva era l'única a qui pertanyia el dret a l'autodeterminació. Tanmateix, les lleis racistes, l'expansió d'assentaments jueus sobre territori ocupat, les polítiques d'apartheid contra el poble palestí o les vulneracions constants de la legislació internacional no aturen *Bibi*, que ha aconseguit que Israel jugui un rol de superpotència a escala internacional.

Netanyahu, que els darrers mesos de l'anterior legislatura ha com-

paginat el càrrec de primer ministre amb la batuta del Ministeri d'Afers Exteriors i Defensa, té la porta oberta a la Casa Blanca i manté contacte permanent amb Donald Trump.

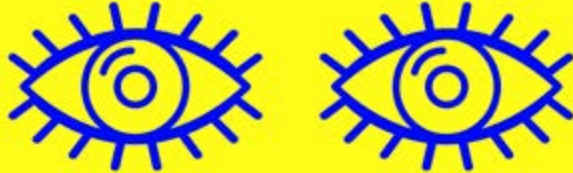
Els Estats Units van reconèixer Jerusalem com a capital d'Israel durant el govern de *Bibi*, i poc abans de les eleccions, en un acte que va ser interpretat com un regal polític a Netanyahu, Trump va reconèixer els alts del Golan -ocupats a Síria des de 1967- com a territori sota sobirania israeliana. La influència del veterà dirigent, però, va més enllà. Netanyahu condiciona les polítiques de les principals potències occidentals a l'Orient Mitjà, pressiona perquè s'adoptin dures sancions contra l'Iran, intervé sobre la guerra de Síria amb atacs aeris quan ho considera oportú, manté línia directa amb la Rússia de Vladímir Putin i no ha dubtat a fer aliances amb països liderats per l'extrema dreta com l'Hongria de Viktor Orbán o el Brasil de Jair Bolsonaro.

Després d'haver governat durant quatre legislatures, Netanyahu té una majoria àmplia amb la resta de partits de dreta per crear una nova coalició governamental i encarar un cinquè mandat. Si aconseguix mantenir el poder, d'aquí poc es convertirà en el dirigent israelià que més temps ha estat primer ministre. A hores d'ara, tothom està a l'expectativa de veure si complirà la seva promesa electoral: l'annexió sota sobirania israeliana de totes les colònies jueves en el territori ocupat de Cisjordània. L'únic que posa en qüestió la seva continuïtat al poder a llarg termini són tres casos de corrupció, pels quals aviat podria ser acusat i portat a judici. Tanmateix, la gent del seu partit i futurs socis de govern ja plantegen reinstaurar una antiga llei que garantiria la immunitat parlamentària de *Bibi* i evitaria que fos jutjat, una mesura que suposaria un nou terratrèmol en la política israeliana. ●

COL·LECTIU RONDA
assessorament JURÍDIC
a PERSONES i entitats
d'economia SOCIAL
www.cronda.coop

MENÚ DEL DIA
al KOP DE MÀ
cuina casolana
opció vegetariana
preus populars
C/Riego 4
SANTS

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuidora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Vols visibilitzar el teu projecte o entitat?
anuncia't a la Directa!

Escriu a: **publicitat@directa.cat**

Art o vandalisme, carrer o museus

La història del grafit bascula entre la lliure expressió i les multes, entre la rebel·lia de comunitats dissidents i les galeries d'art institucionalitzades

Neus Molina | @NeusMolina

Cantonada Ramelleres amb Tallers, Raval Nord, Barcelona. Entre dibuixos, pixats de gos, bosses d'escombraries i hordes de turistes amb bicicletes llogades, una paret llança un missatge: "En una galeria això seria art, al carrer és vandalisme". La citació, escrita amb retolador negre, acompanya dos *tags* -signatures- on es llegeix "Raval" amb una tipografia que recorda al logo de la marca de vambes FILA. Ramelleres, igual que la cantonada de Jovellanos amb Tallers, és, des de fa 20 anys, un museu d'art improvisat on conviuen restes de murals, adhesius, signatures inintel·ligibles de principiants del grafit i algun "Putxa Espanya" o "Putxa Catalunya", depèn de les intencions i les enyes.

A pocs metres, al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), un grup d'artistes intenta captar l'essència del grafit al Pati de les Dones. Al bell mig del museu d'art, plannells, pintures, plantilles... Una noia d'uns quinze anys agafa un esprai de color lila i escriu "Pussy" en un dels plafons habilitats. No sembla, en aparença, un acte vandàlic ni subversiu. Tot està perfectament encotillat en l'espai artístic de titularitat pública. La càpsula grafitera s'integra en el marc del festival de literatura amplificada Kosmopolis, organitzat pel CCCB. "Hi ha

un relat que es forja al carrer, un relat que s'escriu als murs, a l'espai públic. Portar-lo a aquest festival és obrir una porta a l'oportunitat perquè es conegui i es compregui", argumenta Marta Ballesta, periodista especialitzada en art urbà i una de les organitzadores de l'acte -conjuntament amb el col·lectiu de feministes grafiters anònimes The Hate Lovers.

L'època daurada de l'art de carrer

La Barcelona preolímpica va ser la llavor d'un moviment fructífer que va trobar en una ciutat en reconstrucció els murs necessaris per pintar les seves obres. Naixia la primera onada grafitera i ho feia emparada per una legislació inexistent en matèria de civisme, una ciutat que mirava al mar mentre es posava guapa erigida com a urbs cosmopolita i acollidora. Barcelona era art dins i fora dels museus, art amb majúscules: *pin-up* de Miss Van, xumets, lletres, peixos; un zosen, un BTOY, un sixe, un lolo... Fins i tot Banksy, els famosos The London Police o els Os Gemos del Brasil van intervenir en les parets de la ciutat.

Barcelona es va convertir, en pocs anys, en la capital europea del grafit. "Venia gent de tot el món a pintar: l'esprai era »

» econòmic, feia bon temps i la policia era permissiva. Vam deixar de pintar a la nit furtivament en trens o túnels del metro per fer-ho a l'aire lliure, omplint de color murs i parets del centre de la ciutat”, relata Aleix Gordo, un dels directors del documental *BCN Rise & Fall*, juntament amb Gustavo López, sobre la vida grafitera dels 90. Murs com el del ja oblidat edifici de Valldonzella 12, una okupa autogestionada, van ser enderrocats per construir l'actual facultat de periodisme de la Universitat Ramon Llull, on hi havia el rostre gegant d'una veïna i una pancarta que hi deia “No volem el vostre civisme de merda”. Un símbol del Raval va desaparèixer sota la runa.

Aquella Barcelona del Dream Team, del Cobi, els fanzins i els primers skates heretava la despreocupació dels 80 en les formes però no en el fons. A les seves parets s'exposaven, es denunciaven i es mostraven les cares més amables de la societat, però també les menys lluminoses. Un dels artistes que es forjava en aquella època va ser Roc BlackBlock: “Vaig començar a pintar al CSO La Hamsa de Sants i a les okupes. La meua trajectòria no va ser la del grafit clàssic que signa per tota la ciutat i deixa la seva empremta, jo m'entroncava més amb el muralisme llatinoamericà o mexicà que feia funcions socials i fins i tot pedagògiques”.

“Barcelona, la millor botiga del món”

L'època daurada de l'art de carrer va acabar a cop de multa. L'any 2006 l'alcalde Joan Clos va aprovar una ordenança cívica per la qual s'imposaven sancions de fins a 3.000 euros per pintar al carrer. Mentre a Barcelona es prohibia el grafit, la Tate Modern de Londres organitzava la primera gran exposició d'art de carrer, amb l'artista barceloní Sixe Paredes, que va intervenir en un dels murs del museu britànic.

Els serveis de BCNeta van esborrar sistemàticament qualsevol rastre de pintura al carrer. A poc a poc, Barcelona tornava a ser gris. Qualsevol mostra d'art urbà es considerava vandalisme. Per l'artista Pez, “això va tenir un doble efecte negatiu: d'una banda els murals artístics van desaparèixer, els grans pintors com Ariz van anar marxant de la ciutat i el que va romandre va ser el grafit ràpid, el del *bombing* [parets atapeïdes de signatures] i el *tag* furtiu i de menys qualitat”.

Hi havia una lluita no explícita entre l'acció grafitera i els serveis de neteja: pintar i esborrar, embrutar i netejar. La situació era tan extrema i el desconeixement tan gran que, tal com explica Vegan Bunny, de The Hate Lovers, “BCNeta va arribar a esborrar un mural original de Keith Haring que hi havia al Raval”. L'Ajuntament es va posar les mans al cap i el van reproduir de nou, i els serveis de neteja municipals el van tornar a eliminar. El haring que hi ha ara en un dels murs del MACBA és una còpia de la còpia.

El turisme amant del grafit va anar desapareixent a mesura que també canviava la tipologia turística de la ciutat comtal: “Hi ha ciutats com Londres o Berlín que han sabut fer dels grafits un atractiu més. Són ciutats que organitzen tours d'*street art*, que li treuen un profit i atreuen un tipus de turisme”, comenta Gordo al film *BCN Rise & Fall*. “Barcelona, en canvi, aposta per decorar la ciutat amb espots publicitaris. Això que l'espai públic és de tots no és cert, l'espai públic és de les marques”. “Barcelona, la millor botiga del món” va ser l'eslògan que va fer furor en aquells anys de persecució artística. Calia posar guapa Barcelona i fer-la higiènica, neutra, una ciutat-aparador.

Institucionalitzar el grafit

En aquell context van començar a florir associacions i col·lectius que van intentar establir un diàleg amb la institució per establir distincions entre el grafit vandàlic amb poc reconeixement social i el muralisme o art de carrer que s'incorporava a la ciutat per transformar-la amb l'acceptació de la comunitat, de qui hi passa, del veïnat. Els projectes seguien les petjades d'altres indrets com Philadelphia, el barri Wynwood de Miami

o Lisboa. L'art havia de ser col·lectiu i integrador, no una lluita per posar el teu nom o la teua marca per tota la ciutat.

Una de les iniciatives -conjuntament amb Difusor, creadors del Festival Open Walls, o Contorno Urbano, a l'Hospitalet de Llobregat- va ser Rebobinart. “Vam començar alliberant persianes d'establiments per pintar, i després el que vam fer va ser treballar per aconseguir murs lliures, espais per pintar autoritzats per l'Ajuntament. Espais sense multes”, relata Míriam Anglada, membre de Rebobinart i comissària del festival Ús Barcelona que l'any passat es va fer a la Model. “L'any 2006 vam passar de la tolerància absoluta a la restricció total. Això va originar expressions vandàliques que en lloc de donar un valor afegit a l'espai públic, com passava anteriorment, li restaven qualsevol valor”.

El grafit va néixer de la subversió, la il·legalitat i el vandalisme als anys 60 a Nova York. Es tractava sobretot de comunitats llatines o afrodescendents que es reivindicaven a partir de deixar la seva empremta en l'espai públic. Eren *crews* o grups formats sobretot per homes que s'autodenominaven *kings*. Per Anglada, “quan el grafit és legal perd la seva essència; ja no l'anomenen grafit, és art. El grafit és una subcultura revulsiva i antisistema que, per tant, no es pot institucionalitzar”. Per Roc BlackBlock, en canvi, no tot el grafit és vandàlic i marginal: “El grafit institucionalitzat continua sent grafit, però cal definir què vol dir *institucional*. La diferència és que els grafiters no pinten per encàrrec, quan ho fan és art urbà o muralisme inspirat pel *background* del grafit”.

En indrets del País Valencià han proliferat iniciatives semblants que també volen integrar les comunitats a través de l'art, com MIAU, un museu d'art urbà inacabat que es troba al municipi de Fanzara (Alt Millars). A Alacant hi ha el projecte Desperta, i l'Ajuntament de Gandia va fer una intervenció per tota la ciutat convidant ar-

Un mural de The Hate Lovers el 2016 a Barcelona

grafiteres a l'Estat espanyol. La seva sèrie de vídeos "I'm sorry mama", on pintaven trens o metros amb actituds apoderades i gens sexualitzades, van fer eclosió amb una allau de seguidors de tot el món. El feminisme arribava al grafit. "Volíem reivindicar, com ja feia la grafitera Sany al seu documental *Girl Power*, que les dones podem pintar igual que els homes". "No cal un penis per fer grafit", sentenciava Lady Pink, una de les primeres grafiteres dones consagrades. Les dones han estat sempre pintant, però ho feien amb roba ampla, que no cridés l'atenció, i assimilant-se als seus companys homes, explica Anglada. "Intentaven passar desapercebudes per sentir-se més segures".

Cada cop hi ha més dones que pinten i ho fan en espais legals i il·legals. Les The Hate Lovers s'assimilen a la *crew* britànica Girls On Top, fundada a Manchester fa divuit anys. "Moltes noies s'animen a pintar perquè saben que també hi ha dones que ho fan. Espais com Kosmopolis ens fan més visibles i les nenes i dones que venen poden pensar: 'Si elles pinten, jo també'".

El cert, però, és que l'espai del grafit nocturn i vandàlic ha fet que algunes noies, tot i tenir un gran talent, no hi participin activament. "La reflexió per entendre això va més enllà del grafit i ens fa pensar en com percebem les dones l'espai públic, i més l'espai públic de nit", puntualitza Anglada. "Els criteris que conformen la ciutat com a espais de producció i no en termes humanistes expulsen les dones: llocs foscos i poc transitats que es perceben com a insegurs. Cal feminitzar les ciutats perquè hi puguem viure totes. Les que pinten de nit i les que pinten de dia. Totes les que sentim les ciutats com a llocs de vida i no de producció capitalista", conclou. ●

tistes a fer grafit pels barris amb temàtiques com el feminisme, l'antiracisme, la defensa dels moviments LGTBI o l'anticapitalisme.

"No penso que siguem unes venudes per estar en un festival com aquest ni acceptar pintar murs per encàrrec", relaten les The Hate Lovers un cop ha acabat el seu taller al CCCB. "Els museus són espais obsolets que volen portar allò que hi ha fora, al carrer, cap a dins. El mateix passa amb l'ecologisme i el feminisme. Les institucions proven d'apropiar-se els discursos... I nosaltres pensem: 'Ens aprofitarem d'això i farem incidència política a la nostra manera i des de dins'".

Les dones també pinten

The Hate Lovers són sis noies anònimes de professions tan dispars com dissenyadores, tatuadores o il·lustradores que es van ajuntar l'any 2015 per muntar la primera *crew* de dones

El grafit va néixer de la subversió, la il·legalitat i el vandalisme als anys 60 a Nova York, sobretot entre comunitats llatines o afrodescendents

Quaranta escuts

El relat d'Ivet Eroles | @IvetEroles

Com cada tarda, la Mercè s'asseu al banc de pedra sota el gran arbre que algú va plantar, ves a saber quan, en un extrem de la plaça del poble. El pedrís ha anat absorbint tota l'escalfor del sol que es desploma en vertical aquest estiu avançat. Ella recolza l'esquena a la pedra i deixa que la calor la penetri. Tanca els ulls un moment. Un, dos, tres segons. Els obre de nou: el mateix escenari de sempre, tot i res ha canviat en els darrers cinquanta anys. La plaça oval està emmurallada per façanes de pedra, i a l'extrem contrari on ella ara descansa hi ha quatre homes jugant a la botifarra davant del local que fa de bar de juliol a setembre.

Ja fa dies, però, que al melic del poble hi ha un moviment diferent. Una furgoneta blanca, amb una rascada profunda en un dels laterals, no para de fer viatges d'entrada i sortida per un carrer d'empedrat llimat pel pas del temps. En salta de dins una noia, de vegades són dues, de tant en tant les acompanya un noi. La Mercè ha perdut el compte de quants gossos porten; sempre li semblen diferents. Descarreguen caixes, un sofà llarg i fosc, làmpades, objectes embolicats difícils d'identificar... I ho fan desaparèixer tot rere la porta de l'antic estudi. Gent nova al poble, i jove.

Avui només hi ha una de les noies, que treu el cap per la porta de l'estudi i crida el seu gos, que surt esverat d'un dels carrers i se li planta al davant amb una derrapada. La noia mira a banda i banda de la plaça i clava els ulls als de la Mercè, al mateix temps que aquesta engoleix saliva. Sense vacil·lar, s'hi apropa i se li asseu al costat.

-Hola! Soc la Joana -i fa dos petons a la dona rígida i un pèl desconcertada que té al davant.

Li explica que s'estan mudant amb uns amics, que d'aquí a dos dies ja ho tindran tot a punt per viure, que els fa molta il·lusió començar aquesta nova etapa en un lloc tan singular, envoltats de natura, amb tan potencial per explorar, que tenen moltes ganes d'integrar-se en la vida del poble... Parla molt de pressa, tan de pressa que finalment la Mercè es relaxa.

-Gaire vida al poble no sé si en trobareu. Ara mateix sou dels més joves, fa anys que aquí no veiem néixer un infant -i la Mercè, involuntàriament, es toca el ventre. L'única criatura que va portar al món va néixer morta. Només ella en deu recordar el nom; mai el va arribar a pronunciar en veu alta.

La noia segueix xerrant amb expressió juganera mentre amanyaga el gos, i la Mercè es pregunta si val la pena explicar-li quatre coses sobre la vida dels pobles al fons de vall, una vida enclotada entre parets opaques que priven de l'horitzó. Però avançant-se a la tardor, i a l'advertiment de la Mercè, una fulla piramidal i ataronjada cau als peus de la Joana, que aixeca el cap.

-No imaginava trobar-me un *Ginkgo biloba* aquí. No és un arbre comú.

-Fa una tartera d'anys que hi és, no guardo cap record sense ell. No és la primera vegada que sento el seu nom, però sempre se m'oblida...

-Li apuntaré -diu la Joana, riallera, mentre treu una llibreta de la bossa que li penja de l'espatlla i, amb lletra lligada, la lletra reservada per a les grans ocasions, escriu el nom de l'arbre. Aprofita per explicar-li que en els darrers anys ha saltat de feina en feina i que en l'última li va tocar aprendre sobre arbres, per poder deixar bocabadats un grapat de turistes.

-El *Ginkgo* és conegut com l'arbre dels quaranta escuts i és un fòssil vivent, és una espècie única que no té cap parent proper viu. -"Mira, ja en som dos", pensa la Mercè- És a dir, és un arbre molt, molt antic... Normalment es troba a parcs i jardins. Algú el devia plantar aquí fa molt de temps i es va adaptar al medi tot i venir de lluny. És originari de la Xina.

-Jo tampoc soc d'aquí -s'atreveix a comentar la Mercè-, vaig arribar fa més de cinquanta anys, més o menys quan tenia la teva edat. Per feina. Tota la meua família està enterrada al sud, a centenars de quilòmetres.

-Ja en som dues! Potser som com el *Ginkgo*, posem arrels en terres estranyes, un parell d'exemplars únics -la Mercè es pregunta quan va perdre la frescor que envaeix la Joana, si és que mai l'havia tingut. Des de fa anys, totes les paraules que pronuncia li deixen un regust amarg a la llengua-. També expliquen que quatre exemplars de *Ginkgo* van resistir a la bomba atòmica d'Hiroshima. Es veu que van ser dels pocs supervivents de l'explosió. Estaven a un quilòmetre i mig d'on va caure la bomba, tots els altres animals i plantes de la zona van ser destruïts, però aquells quatre *Ginkgos* avui en dia encara creixen sans.

La Mercè s'estalvia el comentari i mira endavant, on els homes juguen a cartes. Existeixen bombes més silencioses que arrassen amb animals, plantes i persones, implosions petites, però continuades, amb un devastador resultat intern.

-Sap una altra cosa? Aquest arbre cura.

-Cura?

-Se li atribueixen moltíssimes propietats medicinals: augmenta el flux sanguini, combat la pell seca, també va bé per tractar l'asma, diuen que és un bon remei contra l'envelliment, a més, millora el sistema circulatori... I tantes altres coses!

-Carai, fa de tot. Ja no ens caldrà anar a la farmàcia -i la dona prova d'insinuar un somriure.

-Fins i tot és un antídoto contra l'oblit, el recomanen en tractaments preventius de l'Alzheimer i per exercitar la memòria. -I si hi ha coses que vols oblidar, com ho fas?

La Joana també mira cap a la taula, on els homes juguen. Potser tan sols cal fer com aquest arbre antic, resistir a la destrucció que arriba de fora, assumir la devastació com un espai a protegir, fer de la memòria un paisatge que es renova davant la fúria que vol arrasar-lo. Qui sap si una de les dues ha topat amb allò que s'assembla a una resposta. A la plaça impera el silenci. ●

ressenyas

‘Spoiler’: la majoria de dones que coneixes se senten furioses

Anna Celma | @Acelmamelero

La periodista Rebecca Traister va arribar a la conclusió el 2016, després de la victòria de Trump en la cursa electoral a la Casa Blanca, que la ira que ella i altres dones sentien no tenia fre. Alhora es va adonar que la seva ira rebria de front un atac deslegitimador, burlesc i ridiculitzador que intentaria novament desarticular l'organització de les dones contra un món patriarcal, racista i neoliberal. Per combatre-ho, Traister analitza el vincle entre la fúria de les dones -blanques, negres, precàries, benestants- i el seu accés a la política institucional dels Estats Units (EUA). És un viatge íntim de l'autora, qui entra i surt de la seva vivència per portar-nos veus diverses que tenen la ràbia com a element comú. Una còlera que pot néixer en la rutina dels masclismes naturalitzats o que pot sobrevenir com un terratrèmol quan comencen a obrir fissures al sòl les històries del #MeToo.

La periodista planteja si la ira és un detonant perquè les dones assaltin la política local, estatal o nacional. Alerta

spoiler: sí. Però un cop hi arriben, paguen un preu per mostrar-la, ja que aquestes emocions no tenen legitimitat social encarnades en dones. Igualment, Traister estudia si la fúria és sorora o bé si hi ha còleres femenines més penalitzades.

Així, malgrat les distàncies contextuais, el seu tercer llibre ens posa un mirall davant del qual reflexionar sobre la nostra ira. La sentim legítima? L'expressem? I quan ho fem, què passa als nostres entorns? Quin preu paguem? Tal com passa als EUA, al maig quantes dones impulsades per la ràbia intentaràn entrar a la política municipal?

Com a nota negativa, Traister fa una mirada acotada a l'acció política des de les institucions, dins del sistema, que a voltes limita el potencial emancipador d'aquesta ira. Tot i això, les fonts a qui dona veu provenen de molts àmbits i no totes s'estanquen a aconseguir càrrecs electes, com hem viscut aquí, quan moltes dones per primera vegada han sortit als carrers, empeses per una ràbia feminista que tot just comença. ●

LLIBRE
Buenas y enfadadas. El poder revolucionario de la ira de las mujeres
Rebecca Traister
Editorial Capitan Swing, 2018
368 pàgines

Noves llegendes que són armes

Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega

Qui va dir que les llegendes no es poden transformar i transformar-nos? Qui va decidir que hi havia llibres que eren només per a públic infantil? *La revolta de Santa Jordina* s'ha atrevit a canviar el Sant Jordi per una antiheroïna i esdevé, de forma natural, un llibre de diàleg entre mares, pares, fills i filles.

A les seves pàgines, tota semblança amb la realitat no és casualitat. David Fernández i Lyona -pseudònim de Marta Puig- han donat vida al poble que decideix plantar cara a un rei tirà i a un drac mercat. La Jordina és una noia valenta que obre la primera esquerra contra l'obediència, però són el poder popular

i la intel·ligència col·lectiva els que faran possible tota la resta. A més, el conte passa pel sedàs de l'1 d'octubre, el pescador tunisià s'inspira en el filòsof Santiago Alba Rico, el policia municipal en Jaume Asens i la bibliotecària en la llibretera de Pebre Negre.

A mesura que la trama es complicava, Fernández i Lyona van anar negociant més espai amb l'editorial fins a assegurar un desenllaç de justícia, en què la cultura és clau i els llibres són les armes. És com a mínim esperançador que un conte antimonàrquic i anticapitalista, republicà i assembleari s'hagi convertit en el més venut aquest passat Sant Jordi en literatura infantil i juvenil. ●

LLIBRE
La revolta de Santa Jordina
David Fernández i Lyona (Marta Puig)
Amsterdam
48 pàgines

Espanya: unitat per imposició

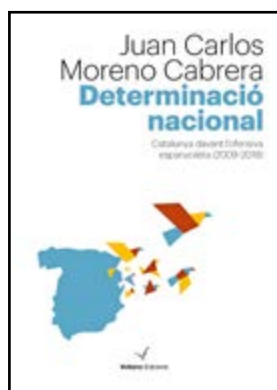
Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

“Som davant d'un nacionalisme espanyolista de caràcter excoent, supremacista i imperialista”. Així de concloent és la definició que Juan Carlos Moreno Cabrera fa d'aquesta ideologia secular segons la qual la nació espanyola és indiscutible i porta implícita la negació de la sobirania d'altres comunitats nacionals, com són Catalunya, Galícia o el País Basc.

No és la primera vegada que l'autor teoritza entorn d'aquesta idea que fixa Espanya com a nació uninacional i indivisible, un principi que Antonio

Cánovas del Castillo va postular l'any 1882 i que l'actual Constitució del 78 rebla i apuntala en el seu article segon.

Arran de les consultes populars i el posterior referèndum de l'1 d'octubre de 2017, el catedràtic de Lingüística General observa la mateixa reacció que l'Estat espanyol va tenir el 1640 en la guerra dels Segadors: la voluntat d'imposar, parapetant-se en la legalitat, un cop d'estat contra la democràcia que diu preservar i que inclou, entre altres mesures, l'anorreament de la llengua, la cultura i les llibertats del poble català. ●

LLIBRE
Determinació nacional
Juan Carlos Moreno Cabrera
Voliana Edicions, 2019
202 pàgines

**Georgina Rius,
Ana Maria Martínez,
Lorena Marco
i Eva Jansà,**
membres de Bressol
Indignades

El 2012, quan va guanyar CiU a Barcelona, Xavier Trias va nomenar Gerard Ardanuy responsable d'Educació. El nou govern va capgirar el model que fins aleshores havia implementat el PSC, empitjorant encara més unes condicions laborals per les quals ja protestaven les educadores: increment de ràtios, externalització de la gestió de tres escoles bressol municipals i reducció de les hores de dedicació de les educadores de suport. En aquell moment va néixer Bressol Indignades. "Un divendres a la tarda ens vam trobar més de cent educadores davant de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona. Ens havíem assabentat pels diaris dels canvis de model i vam començar a organitzar-nos de manera espontània. A partir d'aquí ens vam anar coneixent i fent assemblees i creant comissions. No teníem suport de sindicats, ens vam haver de constituir nosaltres", expliquen aquestes educadores, que des de llavors han continuat treballant per millorar les condicions que ofereix l'escola bressol municipal.

“Demanem que els drets dels infants estiguin garantits”

Mariana Cantero | @cantero_mariana

Com era el model abans de les retallades?

A.M.M.: Va empitjorar molt uns anys abans, el 2004. Per poder oferir més places va desaparèixer el que s'anomenava doble torn, que implicava que una educadora treballés al matí i una a la tarda i al migdia coincidissin les dues. També va desaparèixer la figura de la coordinació, que abans era algú de l'equip, i es va crear la figura de la direcció. Una estructura més piramidal i amb l'externalització del servei de cuina. No s'ha pogut revertir la situació.

Actualment, què implica aquest model?

E.J.: Implica que les educadores treballin en condicions totalment precàries, amb contracte fix-discontinuu. Cada juliol se'n van a l'atur. Tot va per concurs, amb uns plecs de condicions que només poden assumir les grans empreses, les que tenen capital. Una cooperativa petita, per exemple, no pot entrar-hi. I les treballadores de la cuina i la neteja estan en les mateixes condicions. Demanem que tots aquests serveis estiguin sota el mateix paraigua de l'Ajuntament de Barcelona, que els hauria d'absorbir.

Com repercuteix això en l'atenció als infants?

G.R. i L.M.: Sovint les condicions econòmiques passen per davant. Moltes de les persones que treballen per aquestes empreses són mestres i estan esperant, mentre treballen per l'empresa privada, a ser cridades per llistes de l'Ajuntament per treballar com a tutores d'aula. I nosaltres parlem molt de les condicions laborals, però s'ha de pensar que darrere hi ha tota una argumentació pedagògica, perquè no volem aquestes condicions.

Quina és l'argumentació pedagògica?

E.J.: Nosaltres demanem una millora de les condicions perquè els nens petits tenen unes necessitats concretes i un procés de desenvolupament que necessita ser cuidat. Són molts infants, alguns amb necessitats especials, i quan ens trobem amb vint nens, un que necessita estar a coll, l'altre un suport especial, i un altre que l'acompanyin a dormir... Poder fer tot això

és difícil, ja no per a nosaltres com a treballadores, sinó per als infants. Els nostres drets els defensen els sindicats; però nosaltres demanem que els drets dels infants estiguin garantits.

Heu pogut parlar amb el Govern?

L.M. i E.J.: Amb el govern municipal actual no hem pogut tenir el debat de com entenem les necessitats d'un infant de 0 a 3 anys. És veritat que falten places, però no entenem que s'obrin escoles quan no baixen les ràtios. Són massa infants els que tenim per classe, apareixen grups de criança, mares de dia, i el que tenen d'interessant són les ràtios. I és important dir que la responsabilitat de la Generalitat és clau i que des de 2011 no contribueix en el manteniment de les seves escoles.

Què opineu de l'obertura d'escoles públiques amb flexibilització horària?

A.M.M. i E.J.: Hi ha un debat que està per sota, que és com entenem la conciliació familiar. Ens adaptem a un model neoliberal, amb cada vegada més nens a les escoles fent uns horaris cada vegada més llargs. Hem de reflexionar. Què és el que necessitem? Més baixes de paternitat i maternitat? Estem prioritant les cures? Està mal entès. Una societat que inverteix en infància no és la que crea més escoles bressol, és la que dona millors condicions per criar un infant, permisos llargs, espais familiars, acompanyament.

I les cures de qui es fa càrrec de les cures?

A.M.M. i L.M.: Hem d'anar més enllà del tema laboral i posar en relleu les cures del personal que treballa amb infància i famílies, que és majoritàriament femení. Tenim responsabilitat cap als infants i hem de treballar en bones condicions, perquè treballem amb cures. Les empreses privades tenen els seus interessos. Quin projecte pedagògic hi ha darrere d'aquestes empreses? El més important és el criteri econòmic? Són símptomes de com s'ha construït el model, perquè l'escola bressol municipal de Barcelona no és del tot pública, té serveis externalitzats. ●

S'ha imposat un model amb una estructura més piramidal i amb l'externalització de serveis